

დააკნინა თუ არა "კოსოვოს პრეცედენტი" სახელმწიფოთა საერთაშორისო თანამეგობრობის ერთგულება გაეროს წევრ-სახელმწიფოთა ტერიტორიული მთლიანობის ხელშეუხებლობისადმი საქართველოს ჩათვლით?

პროფ. ლევან ალექსიძე
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო

აბსტრაქტი

სახელმწიფოთა საერთაშორისო თანამეგობრობა კვლავ დგას სისხლიანი შიდა სახელმწიფოებრივი კონფლიქტების წინაშე. ერთ-ერთ ყველაზე საშიშ გამოწვევად რჩება ევროვნულ უმცირესობათა მცდელობა გამოეყონ სახელმწიფოებს რომელთაც დამოუკიდებლობა მოიპოვეს რუსეთის საბჭოთა სოციალისტური ფედერაციული რესპუბლიკისა და იუგოსლავიის ყოფილი საბჭოთა სოციალისტური ფედერაციული რესპუბლიკის დაშლის შედეგად. ამ უმცირესობათა ნაწილი ამტკიცებს რომ მათ შეუძლიათ კუთვნილი თვითგამორკვევის უფლების გამოყენება მათ შორის გამოყოფაც და თუ საჭირო გახდა ძალის გამოყენებაც ამ მიზნისათვის. იბადება კითხვა: მართლა ანიჭებს თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი ეროვნულ უმცირესობებს გამოყოფის უფლებას? კოსოვოსა და სამხრეთ ოსეთის შემთხვევები¹ ნათლად აჩვენებს საერთაშორისო თანამეგობრობის დამოკიდებულებას: ეროვნულ უმცირესობათა უფლება გამოეყონ დემოკრატიულ სუვერენულ სახელმწიფოს – გაეროსა და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების წევრს – არ არის აღიარებული (სამხრეთ ოსეთი) გარდა იმ შემთხვევისა თუ დაფიქსირდება ევროვნულ უმცირესობათა უფლებების უხეში და სისტემატური საერთაშორისო სამართალთან შეუთავსებელი დარღვევა (კოსოვო).

შესავალი

2008 წლის თებერვალი დიდი ხნით დარჩება საერთაშორისო სამართლის ისტორიაში, რადგან როგორც მოსალოდნელი იყო აზრთა სხვადასხვაობას კოსოვოში განვითარებული მოვლენების ლეგალურობის შესახებ შექმლო თანამედროვე საერთაშორისო სამართლებრივი წესრიგისათვის საფრთხის შექმნა.

ერთი შეხედვით არაფერი ახალი არ იყო კოსოვოელი ალბანელების მცდელობაში ფორმალურად გამოყოფოდნენ სერბეთს კოსოვოს დამოუკიდებლობის გამოცხადებით. აქამდე უკვე 18 წლით ადრე 1991 წლის 22 სექტემბერს უკვე კარგად იყო ცნობილი რომ ალბანელებმა იუგოსლავიის ერთ ერთ რეგიონში მოითხოვეს კოსოვოს დამოუკიდებლობა რეფერენდუმის შედეგებზე დაყრდნობით, რომლის მიხედვითაც აბსოლუტური უმრავლესობა უჭერდა მხარს კოსოვოს დამოუკიდებლობას.²

¹ During the conflict, due to different approaches of the Georgian and Ossetian sides in using the name – Tskhinvali Region and South Ossetia respectively, a compromise formula was offered by the International Community – “**Status of internally displaced persons and refugees from Abkhazia, Georgia, and the Tskhinvali Region/South Ossetia, Georgia**”, the UN General Assembly Resolution 64/296, September 7, 2010.

² Weller, M. (2009) *Contested Statehood (Kosovo’s struggle for Independence)*, OUP, p.39; Rich, R. (1993) *Recognition of States, the Collapse of Yugoslavia and the Soviet Union*, in: *European Journal of International Law*, 36, p.61.

იმ დროისათვის სახელმწიფოთა საერთაშორისო თანამეგობრობამ უფრო კონკრეტულად კი ევროატლანტიკურმა სახელმწიფოებმა იგნორირება გაუწიეს ამ მოთხოვნას რადგანაც კოსოვოს გარშემო განვითარებული კონფლიქტი მიჩნეულ იქნა ერთერთად იმ რამდენიმეთაგან რომელიც მიმდინარეობდა იუგოსლავიის ყოფილი სოციალისტური ფედერაციული რესპუბლიკისა და (შემდგომში - *SFRY*) საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის (შემდგომში - *USSR*) ტერიტორიაზე დაშლის პროცესში.

უფრო მეტიც ევროკავშირმა გამოაქვეყნა ძალიან მტკიცე და საერთაშორისო სამართლისათვის მნიშვნელოვანი განცხადება: “...საზღვრების შეცვლა შესაძლებელია მხოლოდ მშვიდობიანი მეთოდებით და [ევროპული თანამეგობრობის წევრი სახელმწიფოები - ლ. ა.] ახსენებენ კოსოვოს მოსახლეობას რომ მათი ლეგიტიმური მოთხოვნა ავტონომიაზე უნდა მოექცეს ევროპული თანამეგობრობის სამშვიდობო კონფერენციის ფარგლებში”.³

სრულიად განსხვავებული მოვლენები მოყვა კოსოვოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების მეორე მცდელობას, მეორე დღესვე უფრო ზუსტად 2008 წლის 18 თებერვალს ამერიკის შეერთებული შტატების მიერ კოსოვოს დამოუკიდებლობის აღიარებას მოყვა აღიარებათა მთელი ტალღა უკვე ჩრდილო ატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციის წევრ სახელმწიფოთა (შემდგომში - *NATO*), ევროპაში უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციის (შემდგომში - ეუთო), ევროპის საბჭოს (შემდგომში - *CoE*), და გაეროს (შემდგომში - გაერო) მხრიდან.⁴

დამოუკიდებლობის გამოცხადებიდან დაახლოებით ორ თვეში ზემოთ ჩამოთვლილ საერთაშორისო ორგანიზაციათა წევრ სახელმწიფოთა დიდმა უმრავლესობამ მათ შორის ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა (შემდგომში - ა.შ.შ.) გაერთიანებულმა სამეფომ, საფრანგეთმა, გერმანიამ, და სხვებმა აღიარეს კოსოვოს დამოუკიდებლობა. 2011 წლის ოქტომბის ბოლოსათვის 80 სახელმწიფოზე მეტმა აღიარა კოსოვოს დამოუკიდებლობა მაშინ როდესაც დიდ სახელმწიფოთა ნაწილი (რუსეთის ფედერაცია, ჩინეთი) დანარჩენ 110 სახელმწიფოსთან ერთად ინარჩუნებს ნეგატიურ პოზიციას რადგანაც აღნიშნული ფაქტი მიაჩნია საერთაშორისო სამართლის ამოსავალი პრინციპების გაეროს წევრ სახელმწიფოთა ტერიტორიული მთლიანობისა და სუვერენიტეტის ხელშეუხებლობის უხეშ დარღვევად.

ა. შ. შ.-ს სახელმწიფო მდივნის კონდოლიზა რაისის გამოსვლიდან დაწყებული რომელიც ხაზს უსვამდა კოსოვოს შემთხვევის უნიკალურ ხასიათს რომელიც არ უნდა ყოფილიყო მიჩნეული პრეცედენტად ყველა ამდღიარებელი სახელმწიფოს მთავრობები და ლიდერები იმეორებდნენ ამ დათქმის ტექტს:

“კოსოვოში დაფიქსირებულ ფაქტორთა უჩვეულო ერთიანობა – მათ შორის იუგოსლავიის დაშლის კონტექსტი ისტორიულად დაფიქსირებული ეთნიკური წმენდა და დანაშაულები სამოქალაქო პირების წინააღმდეგ კოსოვოში და გაეროს

³ EC Press Statement, Luxembourg, 15 June 1992, cited from: Grammatikas, V. (2009) *Kosovo vs. South Ossetia? (Modern Politics of Secession and International Law)*, Journal of International Law (Tbilisi State University) no.1, 2009, p.33, available at: http://www.law.tsu.ge/files/Publications/Journal%20International%20Law_N1_2009.pdf.

⁴http://www.peach.dreab.com/p-International_recognition_of_Kosovo#States_which_formally_recognise_Kosovo_as_independent.

ადმინისტრაციის გახანგრძლივებული პერიოდი – არ არის აღმოჩენილი სხვაგან არსად კოსოვოს გარდა შესაბამისად ეს აქცევს კოსოვოს განსაკუთრებულ შემთხვევად. კოსოვო არ შეიძლება მიჩნეულ იქნას თანამედროვე მსოფლიოში არსებული არც ერთი სხვა შემთხვევის მიმართ პრეცედენტად”.⁵

ამ კონტექსტში უპრიანია აქვე მოვახდინოთ ციტირება რუსეთის ფედერაციის ლიდერთა განცხადებებისა კოსოვოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების აღიარების შემდგომ.

2008 წლის 1 ივლისის ინტერვიუში დიდი 8-ნის სახელმწიფოთა შეხვედრაზე დიმიტრი მედვედევა ჟურნალისტებს განუცხადა: “ჩვენ მიგვაჩნია რომ კოსოვო საფუძველს უყრის სახიფათო და დასანან პრეცედენტს. ჩვენ მიგვაჩნია რომ აღნიშნულ საკითხზე მიღებული გადაწყვეტილებები არ არის ერთჯერადი და არც *sui generis* ბუნებისა როგორც დიპლომატები იტყოდნენ არამედ აფუძნებს პრეცედენტს. დეკადების შემდეგ ევროპა იწვნევს შედეგებს. უფრო მეტიც ამ პოზიციას გამოიყენებენ სხვა სეპარატისტული რეჟიმები, საკუთარი სტატუსის გასამართლებლად როგორც სამართლის სუბიექტებისა. ამ ფაქტს ვერავინ გაექცევა და ვერავის დაადანაშაულებს”.⁶

რუსეთის პრეზიდენტი მორიგი განცხადება 2008 წლის 15 ივლისს საქართველო-რუსეთის ომის დაწყებამდე 3 კვირით ადრე გააკეთა:

“სამწუხაროდ არებული მდგომარეობა შეიცავს ამგვარ დარღვევას-უფრო კონკრეტულად კოსოვოს მხრიდან დამოუკიდებლობის ცალმხრივად გამოცხადება და მისი სახელმწიფოდ აღიარება. ამგვარ საკითხებზე სამართლებრივი გადაწყვეტილებების მიღება უნდა ხდებოდეს პროცესში ჩართული ყველა მხარისა და იმ მხარეების შეთანხმებით რომლებზეც გადაწყვეტილება მოახდენს გავლენას. კიდევ ერთხელ საერთაშორისო სამართალი ცალსახად ადგენს ერთ ერთ ყველაზე უფრო ფუნდამენტურ პრინციპს სახელმწიფოთა თანაარსებობის შესახებ. აღნიშნული პრინციპი ადგენს გზას რომელსაც ევროპა და მსოფლიო უნდა მიყვებოდეს.”⁷

აშკარაა რომ რუსეთის ფედერაციის პრეზიდენტი არც კი ცდილობს დაუშვას რომ კოსოვოს შემთხვევა გამოყენებულ იქნას როგორც პრეცედენტი სხვა მსგავსი (*sui generis*) შემთხვევების მიმართ. აქვე უნდა იქნას აღნიშნული ვ. პუტინის მიერ 2006 წელს (როდესაც კოსოვოს დამოუკიდებლობის საკითხი განიხილებოდა) დაფიქსირებული საკუთარი განზრახვის შესახებ საქართველოს კონფლიქტურ რეგიონებთან აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის მდგომარეობასთან კოსოვოს პრეცედენტის მისადაგების შესახებ: თუ ვინმეს მიაჩნია რომ კოსოვომ უნდა მოიპოვოს სრული დამოუკიდებლობა მაშინ რატომ არ შეიძლება აფხაზეთისა და

⁵ Statement by Condoleezza Rice on Recognition of Kosovo as Independent State (February 18, 2008), available at: <http://www.america.gov/st/texttrans-English/2008/February/20080218150254bpuh5.512637e-02.html>.

⁶ Available at: http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2008/07/03/1850_type82916_203509.shtml.

⁷ Speech at the Meeting with Russian ambassadors and Permanent Representatives to International Organizations July 15, 2008, available at: http://www.kremlin.ru/eng/speeches/2008/07/15/1121_type82912_type84779_204155html.

სამხრეთ ოსეთის ხალხსაც ჰქონდეთ ანალოგიური უფლება სახელმწიფოებრიობაზე?”⁸

სანამ საერთაშორისო იურისტები, პოლიტიკოსები და საზოგადო მოღვაწეები ჩართულები იყვნენ ცხარე დებატებში კოსოვოს შემთხვევის sui generis-ად აღიარების კანონიერებაზე, მანამ მართლაც შოკის მომგვრელმა მოვლენამ შეძრა მსოფლიო.

2008 წლის 8 აგვისტოს რუსეთის ფედერაციის ჯარები შემოიჭრნენ საქართველოში მოახდინეს ე.წ. სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის ისევე როგორც საქართველოს იმ ტერიტორიების ოკუპაცია რომლებიც საქართველოს ამ ტერიტორიული ერთეულების საზღვრებს მიღმა იმყოფებოდა.⁹

2008 წლის 26 აგვისტოს რუსეთის ფედერაციის პრეზიდენტმა დ. მედვედევმა განაცხადა: “ოსი და აფხაზი ხალხის თავისუფალი ნების, გაეროს წესდების, 1970 წლის დეკლარაციის საერთაშორისო სამართლის პრინციპების შესახებ რომელიც არეგულირებს სახელწიფოთა შორის მეგობრულ ურთიერთობებს, ეუთოს ჰელსინკის 1975 წლის ფინალურ აქტზე და სხვა საერთაშორისო ინსტრუმენტებზე დაყრდნობით მე ხელი მოვაწერე დეკრეტს რუსეთის ფედერაციის მხრიდან სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის აღიარების შესახებ. On August 26, 2008 the President of the Russian Federation D. Medvedev announced.”¹⁰

რუსეთის ფედერაციის პრეზიდენტმა ტერიტორიების განზრახ დაკავების გასამართლებლად რამდენიმე ბრალდება წამოაყენა – საქართველოს “აგრესიულმა” თავდასხმამ გამოიწვია განზრახ “სამშვიდობოთა დიდი ნაწილის სიკვდილი,” სამოქალაქო მოსახლეობისა და რუსეთის ფედერაციის მოქალაქეთა გაუღება, გენოციდის დანაშაულის განზრახ ჩადენა ამ ყველაფერმა ერთად მედვედევის შეხედულებით მოითხოვა ჰუმანიტარული ინტერვენცია უდანაშაულო ხალხის დასაცავად საქართველოს მხრიდან ჩადენილი განზრახი დანაშაულებრივი აქტებისაგან.

შეესო რა რუსეთის ფედერაციის ყველა მცდელობას გაემართლებინა საკუთარი აგრესიული ქმედებები, ანტონიო კასესემ, რომელიც არამარტო განსწავლული მეცნიერეა არამედ გამოცდილი თავმჯდომარე რამდენიმე საერთაშორისო სისხლის ტრიბუნალებისა უკვე 2008 წლის 1 სექტემბერს პასუხი გასცა საქართველოს წინააღმდეგ წამოყენებულ ყველა ბრალდებას. თავის მოკლე მაგრამ ყოვლისმომცველ სტატიაში კასესემ გააკეთა შემდეგი კომენტარები:

“რუსეთმა უდაოდ საქართველოს სუვერენიტეტის ქვეშ მყოფი ტერიტორიების აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში შეიარაღებული შეჭრის გასამართლებლად

⁸ Press conference of the President of the Russian Federation, 31.01.2006, available at: http://www.kremlin.ru/eng/text/speeches/2006/01/31/0953_type82917_100901.html.

⁹ See a very detailed anatomy of the Russian attempts to legally justify the intervention into and occupation of Georgia, in: Allison, R. (2009) *The Russian Case of Military Intervention in Georgia: International Law Norms and Political Calculation* in European Security, vol. 18, N2, June, p. 174, available at: <http://dxdoi.org/10.80/0966283093468734>

¹⁰ Statement by President of the Russian Federation, Dmitry Medvedev (August 26, 2008), available at: http://archive.kremlin.ru/eng/text/speeches/2008/08/26/1543_type82912_205752.shtml#.

დაასახელა ოთხი მიზეზი. რუსეთი ამტკიცებს რომ მისი ინტერვენცია მიზნად ისახავდა (1) საქართველოს აგრესიის შეჩერებას სამხრეთ ოსეთის მოსახლეობის მიმართ; (2) საქართველოს მიერ ამ ტერიტორიაზე ჩადენილი ეთნიკური წმენდის, გენოციდისა და ომის დანაშაულებისათვის ბოლოს მოღებას; (3) რუსეთის მოქალაქეთა დაცვას და (4) სამხრეთ ოსების დაცვას ბორის ელცინსა და ედუარდ შევარდნაძეს შორის 1992 წელს დადებული სამშვიდობო ხელშეკრულების საფუძველზე.

არც ერთი ამ სამართლებრივი არგუმენტიდან არ არის საფუძველიანი. სამხრეთ ოსეთში შეიარაღებული დანაყოფების გაგზავნით საქართველო მართალია პოლიტიკურად გაუმართლებლად მოქმედებდა მაგრამ მას არანაირი საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმა არ დაურღვევია, რამდენად ნომინალურიც არ უნდა იყოს მისი სუვერენიტეტი. არც გენოციდი და ეთნიკური წმენდის ფაქტები ფიქსირდება. თუ ომის დანაშაულები იქნა ჩადენილი ისინი მაინც არ ამართლებენ შეიარაღებულ შეჭრას. უფრო მეტიც სამხრეთ ოსებს რუსეთის მოქალაქეობა მხოლოდ იმიტომ აქვთ რომ ამ უკანასკნელმა მათ ის ცალმხრივად მოახვია თავს. საბოლოოდ 1992 წლის შეთანხმება შიდა დაძაბულობებზე დაკვირვების უფლებას იძლევა და არა შეიარაღებული ძალების მასიური გამოყენებისა.¹¹

რაც შეეხება რუსეთის ფედერაციის ინტერვენციას საქართველოში, ეს ფაქტი თავდაპირველად დაგმობილ იქნა საერთაშორისო იურისტების ნაწილის მიერ. იურისტებს, პოლიტიკოსებს, საზოგადო მოღვაწეებს და დიპლომატებს შორის არსებულ დისკუსიას უფრო დეტალურად შეეხო კასესე.

კრისტოფერ ბორგანი აღნიშნავს: “ცხადია რომ 2008 წლის 8 აგვისტოს რუსეთის შეიარაღებულმა ძალებმა გადაკვეთეს სამხრეთ ოსეთის ტერიტორია და დაიწყეს სამხედრო კამპანია რამაც მთლიანად საქართველო მოიცვა, უმთავრესი ქალაქებისა და პორტების ჩათვლით და მიაღწია თბილისამდე საქართველოს დედაქალაქამდე რამდენიმე კილომეტრის სიახლოვეს.¹²

როი ელისონი სწორად უსვამს ხაზს: Roy Allison rightly observes:“

ცივი ომის დასრულების შემდგომ რუსეთის ინტერვენცია საქართველოს ტერიტორიაზე 2008 წლის შემოდგომაზე იყო მოსკოვის პირველი სამხედრო შეტევა საქართველოს წინააღმდეგ ცივი ომის დასრულების შემდგომ.¹³

უპრიანია ასევე იმ შეფასების მოხმობაც რაც დამოუკიდებელმა საერთაშორისო ფაქტების დამდგენმა მისიამ საქართველოს კონფლიქტზე აღნიშნა თავის მოხსენებაში (შემდგომში –მისია)¹⁴:

¹¹ Cassese, A. (2008) *The Wolf that ate Georgia*, Monday, September 01, 2008, available at:<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2008/sept/01/georgia.russia1?qusrc=rss&feed=worldnews>

¹² Borgan, Ch., (2010) *States and International Law: The problems of self-determination, cessation and recognition*; in: *International Law for International Relations*, (Ba ak Çali, ed.), Chapter 9, p.209.

¹³ [See fn 9](#), at p.174

¹⁴ On December 2, 2008, the Council of the European Union entrusted Ambassador Heidi Tagliavini, a Swiss diplomat to establish an “Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia” (*hereinafter – IIFFM*). The

მისიის მოხსენება რუსეთის ინტერვენციაზე საქართველოში ადგენს რომ: “რუსეთი რამდენადმე ჩართული იყო კონფლიქტში. პირველ რიგში ის რუსი მშვიდობისმყოფელები რომლებიც სამხრეთ ოსეთში იყვნენ განთავსებულები სოჭის შეთანხმების საფუძველზე იყვნენ ცხინვალის კონფლიქტში ჩართულები. მეორე რუსეთის რეგულარული საჯარისო დანაყოფები იბრძოდნენ სამხრეთ ოსეთში, აფხაზეთში და ღრმად საქართველოს ტერიტორიაზე. მესამე ჩრდილო კავკასიელი არარეგულარები მონაწილეობდნენ კონფლიქტში. საბოლოოდ რუსეთი ეხმარებოდა აფხაზ და სამხრეთ ოსეთის ძალებს მრავალმხრივად, განსაკუთრებით ტრეინინგით, შეიარაღებით, აღჭურვით, დაფინანსებით ... გაეროს წესდების მე-2:4 მუხლის შესაბამისად და შესაბამისი ჩვეულებითი სამართლით, რუსეთის არმიის სამხედრო ოპერაციები საქართველოს ტერიტორიაზე (მათ შორის სამხრეთ ოსეთი, აფხაზეთი და საქართველოს სხვა ტერიტორიები) 2008 წლის აგვისტოში წარმოადგენდა ფუნდამენტურ საერთაშორისო სამართლებრივ აკრძალვას ძალის გამოყენებისა.¹⁵

რუსეთის ფედერაციის არც ერთი მცდელობა სამართლებრივად გაემართლებინა საქართველოში განხორციელებული მოქმედებები არ არის დადებითად შეფასებული მოხსენებაში. ეს მოქმედებები მოიცავს: ძალის გამოყენებას თავდაცვისათვის,¹⁶ აუცილებლობას და პროპორციულობას რუსეთის მოქმედებების,¹⁷ სამშვიდობო მისიის განხორციელებისას ძალის გამოყენებას,¹⁸ სამხრეთ ოსეთის მთავრობის თხოვნით ინტერვენციას,¹⁹ კოლექტიური თავდაცვას,²⁰ ჰუმანიტარულ ინტერვენციას რუსი და ოსი მოქალაქეების დაცვას გენოციდისაგან,²¹ ძალის გამოყენებას საზღვარგარეთ მყოფ მოქალაქეთა დასაცავად და გადასარჩენად²².

აუცილებლად მიგვაჩნია ასევე სხვა დასკვნების მოხმობაც: საქართველოს მხრიდან რუსი მშვიდობისმყოფელების ბაზაზე განზრახ თავდასხმას არ ადასტურებს მისია²³; უდაოა რომ თუ რუს სამშვიდობოებზე მართლაც განხორციელდებოდა თავდასხმა მათ ქონდათ უფლება დაუყოვნებელი საპასუხო რეაქციისა. დაუყოვნებელი შეიარაღებული სამხედრო თავდასხმა იქნებოდა აუცილებელი და

Mission, composed of 19 independent members, was tasked “to investigate the origins and the course of the conflict in Georgia, including with regard to international law, humanitarian law and human right”. On September 30, 2009 the IIFFM submitted the Report (*hereinafter – the IIFFM Report*) to the establishing body.

¹⁵ *Ibid.*, pp.263-264.

¹⁶ *Ibid* pp.264-269

¹⁷ *Ibid* pp.269-275

¹⁸ *Ibid* pp. 275-276.

¹⁹ *Ibid* pp.276-280

²⁰ *Ibid* pp.280-283

²¹ *Ibid* pp. 283-284

²² *Ibid* pp. 285-289

²³ *Ibid* p. 268

პროპორციული ასეთ პირობებში. ჯერ კიდევ სადაოა რამდენად იყო თავდასხმა განხორციელებული რუს სამშვიდობოებზე²⁴; უფრო ძნელია გადაწყვიტო თუ რამდენად იყო საქართველოს წინააღმდეგ განხორციელებული შეიარაღებული კამპანია პროპორციული და აუცილებელი²⁵; საქართველოში რუსეთის ინტერვენცია არ შეიძლება გამართლებულ იქნას საქართველოში მყოფი რუსი მოქალაქეების დაცვის მოტივით²⁶; აქედან გამომდინარე საქართველოს პოლიციისა და სამხედრო დანაყოფების ყოფნა კოდორის ხეობაში არ შეიძლება მიხნეულ იქნას აფხაზეთის წინააღმდეგ განხორციელებულ შეიარაღებულ თავდასხმად²⁷; აფხაზეთის მიერ ძალის გამოყენება არ იყო გამართლებული საერთაშორისო სამართლით და შესაბამისად წარმოადგენდა უკანონო აქტს. იგივე ვრცელდება რუსეთის მიერ აფხაზეთის დახმარებაზე ძალის გამოყენებაში.²⁸

ზემოთ აღნიშნული დასკვნების შესაბამისად დგინდება რომ საქართველო გახდა რუსეთის ფედერაციის შეიარაღებული თავდასხმის მსხვერპლი რაც მის დაშლას ისახავდა მიზნად. რუსეთის ფედერაციის მთავრობის მცდელობა გაემართლებინა რუსეთის ინტერვენცია ნატოს ოპერაციაზე დაყრდნობით რომელიც ამ უკანასკნელმა ყოფილ იუგოსლავიაში გამოიყენა არის ყოველად უსაფუძვლო რადგანაც ნატოს მიერ განხორციელებული ე.წ. ჰუმანიტარულ ინტერვენციას ყოფილი იუგოსლავიის ტერიტორიაზე 1999 წელს ქონდა სრულიად განსხვავებული ხასიათი – საჰაერო თავდასხმების შემდგომ სახმელეთო დანაყოფებს არ მოუხდენიათ კოსოვოს ოკუპაცია და სამშვიდობო ოპერაციაც დასრულდა მაშინვე როგორც კი კოსოვოელი ალბანელების დაცვა შესაძლებელი გახდა. თუმცადა რუსეთის ფედერაცია მაინც ჯიუტად აგრძელებს კოსოვოსთან მიმართებით დასავლეთის სახელმწიფოების დამოკიდებულებასთან – მიდგომასთან პარალელუბის გავლენას ყველა საერთაშორისო ფორუმზე. სამწუხაროდ ზოგიერთი ავტორი იზიარებს იმ მოსაზრებას რომ საქართველოს უკანონო თავდასხმებმა ცხინვალზე გამოიწვია საქართველო – რუსეთის კონფლიქტის დაწყება, თუმცა ისინი მაინც იძლევიან თანმდევი მოვლენების მეტ ნაკლებად ობიექტურ სურათს.²⁹

გენოციდის შესახებ

ჩვენ უნდა თავი მოვუყაროთ რამდენიმე საკითხს რათა პასუხი გავცეთ მთავარ შეკითხვას: რა მსგავსება და განსხვავებებია კოსოვოსა და სამხრეთ ოსეთის შემთხვევებს შორის?

---

²⁴ *Ibid.*, p.270.

²⁵ *Ibid.*, p.271

²⁶ *Ibid.*, p.289

²⁷ *Ibid.*, p.293

²⁸ *Ibid.*, p. 294

²⁹ Havkin, G. The Russo-Georgian War 2008. Developing the Law of Unauthorized Humanitarian Intervention after Kosovo – (*Boston University International Law Journal*), vol.28:2019

ერთი შეხედვით ადვილია იმის დანახვა რომ ორივე შემთხვევას აქვს მსგავსებები და ეს მსგავსებები უმეტესად დაკავშირებულია დემოგრაფიულ ასპექტებთან. მართლაც კოსოვოელი ალბანელები ისევე როგორც ოსები არიან:

- a) ტიპური ეროვნული უმცირესოებები: თითოეულ მათგანს აქვს საკუთარი ენა, ტრადიციები, კულტურა, ადგილსამყოფელი სახელმწიფოსაგან განსხვავებული საზოგადოებისადმი კუთვნილების გრძნობა;
- b) კოსოვოელი ალბანელები ისევე როგორც ოსები რაოდენობრივად წარმოადგენენ უმცირესობას თუმცა იმ რეგიონებში სადაც ისინი ცხოვრობენ არიან უმრავლესობაში;
- c) კოსოვოელი ალბანელებიც ისევე როგორც ოსები არიან საკუთარი მშობელი ხალხის ნაწილი რომელიც ცხოვრობს სახელმწიფოს საზღვრებს მიღმა და აქვთ საკუთარი დამოუკიდებელი(ალბანეთი) ან ფედერალური (ჩრდილოეთ ოსეთი – ალანია რუსეთის ფედერაციაში) სახელმწიფოებრიობა.
- d) არის ასევე კიდევ ერთი ვითომ საერთო ნიშანი: ორივე უმცირესობას ჩამოერთვა ავტონომიურის სტატუსი რაც მათ გააჩნდათ შეიარაღებული კონფლიქტის დაწყებამდე. თუმცადა მიზეზები და შედეგები ორივე მოვლენისა იყო სრულიად განსხვავებული რაც განხილული იქნება ქვემოთ.

აქ უნდა გაკეთდეს ერთი შენიშვნა: კოსოვოს საკითხის გარშემო არსებობს უამრავი პუბლიკაცია³⁰. სწორედ ამიტომ მიგვაჩნია რომ უფრო მიზანშეწონილია კონცენტრაცია მოხდეს უფრო მეტად სამხრეთ ოსეთისა და ნაწილობრივ აფხაზეთის შემთხვევებზე რადგანაც ამ უკანასკნელების გაანალიზების მხრივ პირველად წყაროებზე დაყრდნობით გაკეთებული პუბლიკაციები ძალიან ცოტაა. არსებობენ ასევე მკვლევარები ვინც მცირედი ფაქტობრივი უზუსტობების მიუხედავად წარმოადგენენ კარგად სტურუქტურირებულ და ანალიტიკურ კვლევებს პირველ წყაროზე დაყრდნობით კოსოვოსა და სამხრეთ ოსეთის შედარებითი ანალიზის კუთხით.³¹

ჩაიღინა საქართველომ გენოციდის დანაშაული?

ერთ ერთი საკითხი უკავშირდება საქართველოს განზრახვას გაეყლიტა აფხაზი და ოსი მოსახლეობა გენოციდის დანაშაულის ჩადენით.

საკუთარ განცხადებაში საქართველოს კონფლიქტური რეგიონების დამოუკიდებლობის აღიარებასთან დაკავშირებით რუსეთის ფედერაციის პრეზიდენტმა აღნიშნა: “... სააკაშვილმა მიმართა გენოციდს რათა სისრულეში მოეყვანა ... პოლიტიკური მიზნები [აფხაზი და ოსი ხალხის მოსპობა – ლ.ა.]”³²

³⁰ See a very comprehensive and detailed analyses of the Kosovo case and bibliography covering period up to 2009 attached – Weller, M. (2009) *Contested Statehood (Kosovo's struggle for Independence)*, OUP.

³¹ Mullerson, R., (2009) Precedents in the Mountains: on parallels and Uniqueness of the Cases of Kosovo, South Ossetia and Abkhazia – *Chinese Journal of International Law* vol.8, N1 p.2-25; Borgan, Ch., The Language of Law and the Practice of Politics: Great Powers and the Rhetoric of Self-Determination in the Cases of Kosovo and South Ossetia, *Chicago Journal of International Law* July 2009; see also footnote 13; Nussberger, A., (2009) “The War between Russia and Georgia – consequences and unresolved questions” – *Göttingen Journal of International Law* 1,2, p.341-364

³² See fn. 11.

გენოციდის ხსენებით რუსეთის ფედერაციის პრეზიდენტს არ შეუტანია რაიმე სახის სიახლე კრემლის რიტორიკაში პირიქით ეს იყო კიდევ ერთი მცდელობა რუსეთის მხრიდან რომ კანონიერად გაემართლებინა ინტერვენცია საერთაშორისო ჰუმანიტარულ და საერთაშორისო სისხლის სამართალში.

2008 წლის 10 აგვისტოს ცხინვალის ოკუპაციიდან მეორე დღეს რუსეთის ფედერაციის პრემიერ მინისტრი ვ. პუტინი ვიზიტით იმყოფებოდა ვლადიკავკასში (ჩრდილოეთ ოსეთის რესპუბლიკის – ალანია დედაქალაქი, რუსეთის ფედერაციის სუბიექტი) სადაც მან დაადანაშაულა საქართველო სამხრეთ ოსეთში გენოციდის ჩადენაში, რასაც მოყვა მეღველევისა და სხვა რუსი მაღალჩინოსნების განცხადებები.³³

თავის მოხსენებაში მისიამ გენოციდის არანაირი ფაქტი არ დაადგინა: - “რუსეთისა და სამხრეთ ოსეთის ბრალდებებმა საქართველოს მხრიდან ვითომდა გენოციდის ჩადენის შესახებ რამდენიმე თვეში უფრო იშვიათი ხასიათი მიიღო რადგან საქართველოს მხრიდან გენოციდის ჩადენა არ დამტკიცდა. გარდაცვლილთა რიცხვი ოს სამოქალაქო მოსახლეობას შორის უფრო ნაკლები აღმოჩნდა ვიდრე ამას თავდაპირველად ამტკიცებდნენ. რუსი ოფიციალური თანამდებობის პირები თავიდან ამტკიცებდნენ რომ დაახლოებით 2000 სამოქალაქო პირი დაიღუპა სამხრეთ ოსეთში ქართული ძალების თავდასხმების გამო, მაგრამ მოგვიანებით დადგინდა რომ ოსი სამოქალაქო მოსახლეობის დანაკარგმა 2008 წლის კონფლიქტში 162 შეადგინა”.³⁴

“შესაბამისი სამართლებრივი ნორმების ჭრილში ფაქტების ზედმიწევნითი გაანალიზების ფონზე მისია ასკენის, რომ საქართველოს მხრიდან 2008 წლის აგვისტოში ჩადენილი გენოციდის დანაშაული არ დგინდება არც სამართლით და არც ფაქტობრივი მტკიცებულებებით”.³⁵

საინტერესოა იმის გათვალისწინებაც, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ 2010 წლის დეკემბერში 1,549 განაცხადი დაუშვებლად ცნო 3000-ზე მეტი განაცხადიდან რომლებიც შეეხებოდა საქართველოს მიერ ოსი სამოქალაქოების მიმართ გენოციდის ჩადენას.³⁶

უფრო მეტიც როგორც ცნობილი გახდა ზემოთ აღნიშნული განაცხადები შედგენილ იქნა 200 რუსი გამომძიებლის მიერ რუსეთის ფედერაციის პროკურატურიდან ვინც საეჭვო ვითარებაში კრებდა ინფორმაციას გენოციდის შესახებ.

განაცხადების ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში გაგზავნის შემდეგ არავის უცდია სასამართლოსთან კომუნიკაციის დამყარება რომელმაც მოითხოვა დამატებითი უფრო დეტალური ინფორმაციის მიწოდება გენოციდის მსხვერპლებთან

³³ Putin accuses Georgia of Genocide available at: <http://rt.com/news/putin> - accuses- georgia-of genocide/print/

³⁴ IIFFM Report, vol. I, para.17, vol. II, para IV allegations of genocide, pp. 421-428. See also R. Allison, op. cit, p.183.

³⁵ *Ibid.*, Report vol. I. para. 2.

³⁶ <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=7&portal=hbk&action=html&highlight=GEORGIA&sessionId=70640968&skin=hudoc-en>

დაკავშირებით. ინფორმაციის მიუღებლობის პირობებში მაშინ როცა სასამართლომ მესამედ შეახსენა ავტორებს ამის შესახებ ამ უკანასკნელმა გადაწყვიტა უარი ეთქვა განაცხადების განხილვაზე. უფრო მეტიც მსხვერპლთა უმეტესობამ არც კი იცოდა რომ განაცხადი ჰქონდა გაგზავნილი ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში.³⁷

ა. კასესე იყო პირველი საერთაშორისო სამართლის სპეციალისტებს შორის ვინც კატეგორიულად უარყო გენოციდის ჩადენის ფაქტი ე.წ. სამხრეთ ოსეთში: “არც გენოციდი და არც ეთნიკური წმენდის ჩადენა არ იკვეთება”.³⁸

ამჟამად, რომ არ არსებობს არანაირი ნიშანი იმისა რომ 2008 წლის აგვისტოს ომის დროს საქართველოს მხრიდან ჩადენილ იქნა გენოციდი და ეთნიკური წმენდა.

აფხაზებისა და ოსების “დისკრიმინაციის” უცნაური სურათი

შეხედოთ აფხაზეთსა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთში კონფლიქტამდე არსებულ საქართველოს დისკრიმინაციულ პოლიტიკას.

საბჭოთა კავშირის 1924 წლის კონსტიტუციის შესაბამისად აფხაზეთის საბჭოთა სოციალისტური ავტონომიური რესპუბლიკა ისევე როგორც სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქი წარმოადგენდნენ სუვერენული საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის განუყოფელ ნაწილს. ხსენებულ ავტონომიურ ერთეულებს არ ქონდათ გამოყოფის უფლება სანამ საქართველომ არ გამოიყენა საბჭოთა კავშირის სადამფუძნებლო ხელშეკრულებით გათვალისწინებული საბჭოთა კავშირიდან ნებაყოფლობითი გამოყოფის შესაძლებლობა.³⁹

აფხაზეთის საბჭოთა სოციალისტური ავტონომიური რესპუბლიკის კონსტიტუცია იყო ერთადერთი სამართლებრივი აქტი საბჭოთა კავშირში რომელიც აფხაზურ ენას (ქართულ და რუსულ ენებთან ერთად) ანიჭებდა სახელმწიფო ენის სტატუსს რეგიონში.

1976 წლისათვის მაშინ როდესაც ჩრდილოეთ კავკასიის ავტონომიური რესპუბლიკების სკოლებში სწავლება მხოლოდ რუსულ ენაზე წარმოებდა აფხაზეთში იყო 25 სკოლა სადაც აფხაზურად ისწავლებოდა და ასევე რამდენიმე სკოლა სადაც სწავლება რუსულ-აფხაზურ-ქართულად მიმდინარეობდა.

1989/1990 სასწავლო წლის დასაწყისისათვის აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში იყო 73 აფხაზური და შერეული საშუალო სკოლა. შერეულ

³⁷ Parkhomenko, V. (2011), *Has Genocide been exhausted (Strasbourg will not consider claims of inhabitants of South Ossetia against Georgia: they have forgotten that they had complained)* – “Novaya Gazeta”, 12 January 2011, available at: <http://www.novaya-gazeta.ru/data/2001/001/10. Html? Print= 2011170111134>.

³⁸ See: fn. 12 Cassese, A., also: fn. 32 Nussberger, A.

³⁹ For a very thorough and good analysis of the constitutional development in the USSR and GSSR during the dissolution of the USSR see: fn. 32, Nussberger, A., at 347-353

სკოლებში აფხაზურ ენაზე სწავლება მიმდინარეობდა I-IV კლასებში ხოლო V-XI კლასებში კი სწავლება მთლიანად რუსულად და ქართულად მიმდინარეობდა. ქართული ენა არც ერთი სკოლის კურიკულუმში არ იყო დაფიქსირებული. უფრო მეტიც ქართული ენის როგორც სახელმწიფო ენის გამოყენება მკაცრად იკრძალებოდა.

დაახლოებით 20 კვლევითი ცენტრი და უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულება ფუნქციონირებს აფხაზეთში მათ შორის ისეთი დიდები როგორცაა აფხაზეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, სუბტროპიკული კულტურების ინსტიტუტი, დ.ი. გულიას აფხაზეთის ენის, ხელნაწერთა და ისტორიის ინსტიტუტი, მასწავლებელთა დახელოვნების აფხაზეთის ინსტიტუტი, თბილისის სასოფლო სამეურნეო და ინდუსტრიულ-ტექნიკური სკოლების ფილიალები, სამედიცინო და სახელოვნებო კოლეჯები და მრავალი სამუსიკო და სახელოვნებო საშუალო სკოლა. ძალიან წარმატებით ფუნქციონირებდნენ სახელმწიფო ეროვნული თეატრი, აფხაზეთის სახელმწიფო მუზეუმი, საქართველოს თეატრალურ და მუსიკალურ-ქორეოგრაფიული საზოგადოებების ფილიალი მწერალთა, კომპოზიტორთა, არქიტექტორთა კავშირები, აფხაზეთის სახელმწიფო ეროვნული სიმღერისა და ცეკვის ჯგუფები, სახელმწიფო სიმფონიური ორკესტრი, სასულე საზოგადოება და სხვა. რადიო და ტელევიზია პროგრამებს გადასცემდნენ აფხაზურად, აფხაზურადვე იბეჭდებოდა ჟურნალები, სამეცნიერო გამოცემები და შრომები.

აფხაზეთის ყველა სამთავრობო სტრუქტურაში აფხაზებს ქონდათ ადგილების უმრავლესობა: უმაღლეს საბჭოში ... წარმოდგენილი იყო 57 აფხაზი, 53 ქართველი და 14 რუსი; საქალაქო და რეგიონალურ საბჭოებში აფხაზები იყვნენ 1/3. აფხაზები შეადგენდნენ კომუნისტური პარტიის საქალაქო კომიტეტის ნახევარს. 12 მინისტრიდან 8 იყო აფხაზი; სახელმწიფო კომიტეტების 8 თავმჯდომარიდან 5 იყო აფხაზი; 8 საქალაქო და რეგიონული პროკურატურიდან 5-ს ხელმძღვანელობდა აფხაზი, 1990 წლისათვის აფხაზები მრავლად იყვნენ წარმოდგენილები საქართველოს საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკის სამთავრობო და პარტიულ ორგანოებში.

უფრო მეტიც 1991 წელს უმაღლესი საბჭოს წევრ ქართველ და აფხაზებს შორის შეთანხმებული ახალი კანონის შესაბამისად 93,000 აფხაზი ვინც შეადგენდა რესპუბლიკის 17%-ს უმაღლეს საბჭოთაში წარმოდგენილი იყვნენ 28 წევრით მაშინ როდესაც 250,000 ქართველი ვინც შეადგენდა ავტონომიური რესპუბლიკის 46%-ს წარმოდგენილი იყვნენ 26 წევრით და სხვა ეთნიკურ ჯგუფებს (რუსები, სომხები, ბერძნები და სხვები), ვინც შეადგენდა მოსახლეობის 37%-ს ყავდა 11 წარმომადგენელი.⁴⁰

შესაბამისად მტკიცება აფხაზების დისკრიმინაციაზე შეუძლებელია რეალობის დამახინჯების გარეშე.

რაც შეეხება სამხრეთ ოსეთის ავტონომიურ ოლქს, აქაც სიტუაცია ისეთივე იყო როგორც ზემოთ არის აღწერილი, სადაც 1990-იან წლებში 60,000 ოსი და 30,000

⁴⁰ It shall be noted that it was done when in accordance with the official statements of the Russian Federation, reflected in some Western European researches, Georgia had been persuading slogan of its President Gamsakhurdia: "Georgia for Georgians"(?!)

ქართველი ცხოვრობდა. უპრიანია ვახსენოთ რომ 100,000-მდე ოსი გაბნეული იყო საქართველოს სხვა ტერიტორიებზე და კარგად ინტეგრირებული ქართულ საზოგადოებაში.

პირველ რიგში უნდა ვნახოთ ოსეთის ჰუმანიტარულ მენციერებათა პატრიარქის პროფესორ აბაიევის ნებავისიძეა გაზეტაში (ერთ ერთი ყველაზე ცნობილი რუსული გაზეთი) დაფიქსირებული მოსაზრება სტატიაში “სამხრეთ ოსეთის ტრაგედია”⁴¹ მან აღნიშნა: “ჩემი მიზანია ობიექტურად შევაფასო თუ რამდენად მიმართა ოსურმა მხარემ ნაჩქარევ, დაუფიქრებელ მოქმედებებს რომელსაც შეეძლო გამოეწვია შეიარაღებული კონფლიქტი. უნდა ვადიარო რომ ასეთ ქმედებებს მართლაც ქონდა ადგილი. ვგულისხმობ დამოუკიდებლობის გამოცხადებას და ამ მხრივ რუსეთზე ორიენტირებას სამხრეთ და ჩრდილოეთ ოსეთის გაერთიანების მიზნით... კავკასიონის მთავარი გამყოფი მთაგრეხილი არის საქართველოსა და ოსეთს შორის არსებული ბუნებრივი საზღვარი და ნებისმიერი ქმედება აღნიშნული საზღვრის დარღვევისა გამოიწვევს ოსებსა და ქართველებს შორის დაუსრულებელ კონფლიქტს... პირველ რიგში უნდა შეჩერდეს ყველა საუბარი სამხრეთ ოსეთის საქართველოსაგან გამოყოფის შესახებ. საქართველოს არც ერთი მთავრობა არ დათანხმდება ამაზე და იქნება კიდევ აბსოლუტურად მართალი, რადგანაც ამით ირღვევა საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობა... ისინი ვისაც სურთ მშვიდობა სამხრეთ ოსეთში მცხოვრებ ოსებსა და ქართველებს შორის საბოლოოდ უნდა გამოემშვიდობონ სამხრეთ ოსეთისა და ჩრდილოეთ ოსეთის გაერთიანების იდეას. ისინი ვისაც სურთ რუსეთსა და საქართველოს შორის მშვიდობა ასევე უნდა დაივიწყონ ეს იდეა. ასეთია რეალობა.”⁴²

---

⁴¹ Moscow, Issue No. 13, 22.01.1992

⁴² Some concise facts shall be cited herewith with regard to settlement of the Ossetian population in Shida Kartli, Georgia and creation of the Autonomous Oblast.

In XI-XII cc. Alans (in the Georgian sources called “Ovsebi”) had a feudal state in the North Caucasus, which was destroyed by the invasions of Mongols (XIII c.) and Tamer-Lane (XIV c.). Being forced to escape the valley regions of the North Caucasus, Ossetians found shelter in a narrow gorge of the Caucasus mountain range. Later on they started moving towards the Southern mountainside of the Caucasian mountain range. Starting from XVII-XVIII cc. a part of the Ossetian nation settled north to the territory of Shida Kartli in Georgia.

Experiencing hardship and looking for better life the Ossetians were trying to get to the Georgian mountain villages and often settled at the lands belonging to Georgian land-owners. The movement of the Georgian population from the mountainous regions to the valleys due to the invasions from the North Caucasus and the relatively favorable economic conditions in lowlands also contributed to this process.

Ossetians were mostly settling in the gorges along the rivers Didi Liakhvi, Patara Liakhvi and Ksani. Later the Ossetian population settled in the Gori and Dusheti administrative regions of Georgia. A relatively small part of the Ossetians settled in Racha administrative unit. The gratitude of Moscow for involvement of Ossetians in the 1921 intervention of Moscow resulted into the decision of the latter to establish the South Ossetian Autonomous Oblast. Stalin and Orjonikidze did their best to accomplish the Plan, however were hampered with the obstacles. The People’s Commissariat of Internal Affairs of Georgia reported as follows: “*there is no geographical entity, such as South Ossetia ... There are only different regions inhabited by Ossetians, which are not in any way connected neither in terms of economic nor topographical linkage.*” The People’s Commissariat considered inadmissible the creation of the oblast on the expense of inclusion of the Georgian villages of Gori, Dusheti and Racha administrative units into it, as the population of these villages categorically opposed the idea. However, the oblast was created on 31 October, 1921. It is apt to remind the reader that at that time in the administrative center of the oblast – Tskhinvali there were only 2 Ossetian families residing, while tens of thousands of Ossetians were dispersed throughout the other territories of Georgia. (by the end of 1980ies, in 1991-1992).

უნდა აღინიშნოს რომ საქართველოში მცხოვრებ ოსებს ქონდათ შექმნილი ყველანაირი პირობა საიმისოდ რომ განეუთარებინათ საკუთარი კულტურა და ეკონომიკა. უპრიანია ხაზი გაესვას რომ 1990/1991 სასწავლო წლისათვის საქართველოში არსებულ 97 სკოლაში (მათ შორის 90 ყოფილი ატონომიური ოლქიდან) ან სწავლება მთლიანად ოსურად მიმდინარეობდა ან ოსური ენა და ლიტერატურა ისწავლებოდა როგორც დამოუკიდებელი საგანი. ამასთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანია ჩრდილოეთ ოსეთის უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარის ბატონი გალაზოვის სტატიიდან ამონარიდის მოყვანა: “მე ყოველთვის ძალიან განვიცდი იმას რომ ჩემი ეროვნების წარმომადგენელი ახალგაზრდების უმრავლესობა კარგად ფლობს უცხო ენებს და ერკვევა მსოფლიო ცივილიზაციებში, მაგრამ არ იცის ელემენტარულიც კი ოსური კულტურის შესახებ... ახალგაზრდებს წაერთვათ საკუთარი მშობლიური ენა. გასულ წლამდე ჩრდილოეთ ოსეთში არ არსებობდა არც ერთი სკოლა სადაც სწავლება წარიმართებოდა ოსურ ენაზე.”⁴³

მასწავლებელთა დახელოვნების ინსტიტუტი, სასოფლო სამეურნეო ტექნიკური სკოლა, სამედიცინო, მუსიკალური, სახელოვნებო სკოლები და ა.შ. ფუნქციონირებდა ქალაქ ცხინვალში. ე.წ. სამხრეთ ოსეთს მეორე ადგილი ეკავა საბჭოთა კავშირში (1979 წლის მონაცემებით) ათას სულ მოსახლეზე უმაღლესი განათლების ქონის გაანგარიშებით.

დაიბეჭდა უმავრავი მნიშვნელოვანი წიგნი: “ოსეთის ისტორია” (დოკუმენტები და მასალები ანტიკური ხანიდან დღემდე), “სამხრეთ ოსეთის ისტორიის” ორი ტომი, “ოსური ენის განმარტებითი ლექსიკონის” ოთხი ტომი, “ოსური ენის განახლებული ლექსიკონი, ” მრავალტომიანი “ოსური ლიტერატურის ისტორია”, “ოსური ხალხური ზღაპრების” სამტომეული, ოსური ხალხური სიმღერების, კრებული და სხვ. ასევე ფუნქციონირებდა სახელმწიფო ეროვნული თეატრი, სახელმწიფო სიმღერისა და ცეკვის კომპანია, ეროვნული მუზეუმი, სახელმწიფო ხელოვნების გალერეა, საჯარო ბიბლიოთეკა, საქართველოს თეატრალური, მუსიკალური და ქორეოგრაფიული საზოგადოებების, ფილიალი მწერალთა, კომპოზიტორთა და მსახიობთა კავშირები; ადგილობრივი რადიო მაუწყებლობდა ოსურად, ადგილობრივი პრესის, სამეცნიერო პუბლიკაციებისა და ნაშრომების ენაც ოსური იყო. 1988 წელს ოსურ ენაზე ცხინვალში საქართველოს ტერიტორიაზე 5-ჯერ უფრო მეტი ახალი დასახელებისა და 3-ჯერ უფრო მეტი ხელახალი გამოცემები დაფიქსირდა ვიდრე ჩრდილოეთ ოსეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში. 1980-იან წლებში ოსები წარმოდგენილები იყვნენ საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის მმართველ ორგანოებში. უპრიანია აღინიშნოს რომ ოსებს ეკავათ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილის პოსტი, ერთ ერთი იყო მინისტრის მოადგილე, სხვები სახელმწიფო კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილის პოსტს იკავებდნენ ისევე როგორც ოსების ხელში იყო ასევე მმართველობითი თანამდებობები საქართველოს საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკაში.

ამავე დროს 1990 წლის მონაცემების შესაბამისად ქართველების მონაწილეობა ავტონომიური რეგიონის მართვაში იმაზე უფრო მცირე რაოდენობით იყო წარმოდგენილი ვიდრე ეს რეგიონში მცხოვრებ ქართველთა პროცენტულ

⁴³ Newspaper “Pravda”, Moscow, November 11, 1989.

მაჩვენებელს შეესაბამებოდა. რეგიონში არსებული 140 პარტიდან მხოლოდ 34 იყო ქართული.⁴⁴

მტკიცებულებათა ამ მცირედი ნაწილიდანაც კარგად ჩანს რომ ქართველ ხალხს და მთავრობას დისკრიმინაცია ოსების მიმართ არასოდეს გამოუყენებია. არამედ პირიქით ამ უკანასკნელთ შეექმნათ ყველანაირი პირობა იმისათვის რომ განვითარებულიყვნენ ეროვნულ-კულტურული, სოციო-პოლიტიკური და ეკონომიკური კუთხით.

აშკარაა რომ 1990-1992 წლების კონფლიქტამდე არც ოსებს და არც აფხაზებს არ განუცდიათ რასობრივი დისკრიმინაცია მიუხედავად იმისა რომ სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქი შეიქმნა აბსოლუტურად ყოველგვარი სამართლებრივი, პოლიტიკური და ისტორიული პერსპექტივის გარეშე და მხოლოდ წარმოადგენდა კომუნისტების მხრიდან გამოსატყულ მაღლიერებას ოსების მიმართ, რადგან ეს უკანასკნელნი დაეხმარნენ წითელ არმიას 1921 წლის თებერვალში საქართველოს ოკუპაციაში.

საბჭოთა კავშირის დაშლიდან მალევე რუსეთის ფედერაციის ხელისუფლებამ დაიწყო 1921 წელს საქართველოს სახელმწიფოებრიობის წინააღმდეგ ჩადებული ბომბების ამოქმედება.

დიპლომატებისა და პოლიტოლოგების მიდგომის შესაბამისად აქტორთა რეალური განზრახვის ცოდნის გარეშე შეუძლებელია პოლიტიკური და სამართლებრივი რეალობის შეფასება. სწორედ ამიტომ არის საჭირო მოკლედ გავისხენოთ რუსი დიპლომატებისა და პოლიტიკური ესტაბლიშმენტის მოსაზრებები. გენერალ-მაიორ პ. სუტინის (რუსეთის საბჭოთა სოციალისტური ფედერალური რესპუბლიკის სამხედრო ატაშე) შეხედულების შესაბამისად რომელიც მან გამოთქვა 1921 წლის 26 აპრილის მოხსენებაში. ზუსტად ორი თვის თავზე რაც წითელმა არმიამ დაიკავა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა სისხლიანი კონფლიქტის გზით, გენერალმა განაცხადა:

“ერთ ერთი პრევენციული ღონისძიება ... ამავე დროს ზოგადი პოლიტიკური ბუნება გამომდინარეობს წითელი არმიის ძლიერი კონტიგენტის ყოფნისგან საქართველოში. მეორე მექანიზმი რამაც შეასუსტა საქართველოს ძლიერება ორივე ტერიტორიული და ეკონომიკური კუთხით ჩემი აზრით არის აფხაზეთის გამოყოფა. ასეთი აქტი გააზრებულ სტრატეგიასთან და პოლიტიკურ დატვირთვასთან ერთად ხელს უწყობდა საქართველოს მნიშვნელოვანი ეროვნული სიკეთის გადასვლას რუსეთის ფედერაციის სასარგებლოდ”.

იგივე რჩევა მოსაზრება გამოიკვეთა 1990 წელსაც. 1998 წელს გაზეთ “ნეზავისიმია გაზეტას” დანართის – “სოდრუჟესტვო” პირველივე ნომერში რომელსაც უძღვებოდა ზატულინი (დღეს ის არის რუსეთის ფედერაციის სპიკერის მოადგილე) დსთ

---

⁴⁴ For details see: *And Again: Aggression, Intervention and Occupation of Georgia aimed at Razing the Sovereignty and Territorial Integrity of the Country. Statement of the International Law Institute of Law Faculty of Iv. Javakhishvili Tbilisi State University* (2008) in *Journal Of International Law (TSU)*, N2, available at: http://www.law.tsu.edu.ge/files/Publications/Journal_2_2008.pdf

კავკასიის განყოფილების ანალიტიკურ მოხსენებაში სახელწოდებით “საქართველო-აფხაზეთის კონფლიქტი: წარსული, აწმყო და მომავალი” მითითებულია:

“[კავკასიაში] სტრატეგიის განსაზღვრისას რუსეთმა უნდა გაითვალისწინოს რომ საქართველო არ იქნება მადლიერი პარტნიორი და ტკბილი მოკავშირე სახელმწიფო. საქართველოს ლტოლვა დასავლეთისა და ნატოს მიმართ გამოწვეულია მისი ტერიტორიული მთლიანობის პრობლემით რომლის გადაჭრაც შეუძლებელია რუსეთის გარეშე... დღევანდელი გადასახედიდან ცხადია, რომ მომავალში აფხაზეთი, სამხრეთ ოსეთი და გარკვეული პროცენტით აჭარის ავტონომია გახდებიან რუსეთის მოკავშირეები საქართველოსთან მიმართებით.”

1990-იანი წლების დასაწყისში ეროვნულ გამათავისუფლებელი მოძრაობა გაძლიერდა ბალტიის პირეთსა და საქართველოში, რომელიც გაჩერებას არ აპირებდა იქამდე სანამ არ მიაღწევდა მიზანს – გამოყოფოდა საბჭოთა კავშირს საბჭოთა კავშირის კონსტიტუციის მუხლების გამოყენებით. საბჭოთა კავშირში მიიღეს კანონი სეცესიის პროცესის “რეალიზაციის” შესახებ (რომელიც ფაქტიურად კრძალავდა გამოყოფას). ამ კანონის შესაბამისად თითოეულ სახელმწიფოს შეეძლო თავისუფალი გამოყოფა თუ ეს განმტკიცებული იქნებოდა ქვეყნის ტერიტორიაზე ჩატარებული რეფერენდუმით და თითოეული ავტონომიური ერთეულის ხმების დათვლა მოხდებოდა ცალ-ცალკე, ამ უკანასკნელებს შეეძლოთ საბჭოთა კავშირში დარჩენა, თუ მათ ეს მითითებული ექნებოდათ რეფერენდუმის დროს. ეს აფხაზი და ოსი სეპარატისტების მხრიდან მიჩნეულ იქნა როგორც დამოუკიდებლობის მოპოვების სამართლებრივი საფუძველი. მათ დაიწყეს დეკრეტებისა და კანონების მიღება, სუვერენიტეტზე, თვითგამორკვევასა და სეცესიაზე. სიტუაცია უფრო მეტად დაიძაბა როდესაც ე.წ. სამხრეთ ოსეთის რეგიონული საბჭოთა სახალხო დეპუტაციის XX ყრილობის XIV სესიაზე მიღებულ იქნა დეკლარაცია (1990 წლის 20 სექტემბერი) სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის (ლ.ა.) სამხრეთ ოსეთის საბჭოთა დემოკრატიულ რესპუბლიკად გარდაქმნის შესახებ.

1990 წლის 21 სექტემბერს საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესმა საბჭომ გააუქმა სამხრეთ ოსეთის რეგიონალური საბჭოს ეს უკანონო და არაკონსტიტუციური რეზოლუცია. მიუხედავად ამისა, რეგიონალური საბჭოს XX ყრილობის XV სესიამ (1990 წლის 16 ოქტომბერი) განამტკიცა მისი წინა გადაწყვეტილება. მეტიც, იმავე სესიაზე აირჩიეს ე.წ. რესპუბლიკის დროებითი აღმასრულებელი კომიტეტი, მიიღეს არჩევნების დროებითი სტატუტი და შეიქმნა ცენტრალური საარჩევნო კომისია.

ქართული ხელისუფლების ოფიციალური გაფრთხილების მიუხედავად, ე.წ. სამხრეთ ოსეთის დემოკრატიული ოლქის „უზენაესი საბჭოს“ არჩევნები ჩატარდა 1990 წლის 9 დეკემბერს, რასაც 11 დეკემბერს მოჰყვა „უზენაესი საბჭოს“ გამოყოფა. ამ უკანონო ნაბიჯის საპასუხოდ საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესმა საბჭომ 1990 წლის 11 დეკემბერს მიიღო კანონი, რითაც გააუქმა სახრეთ ოსეთის ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსი, „რაც შექმნილი იყო 1992 წელს რეგიონში მკვიდრი ქართველი მოსახლეობის ნების საწინააღმდეგოდ და სრულიად საქართველოს

ინტერესებისთვის ზიანის მიყენების ხარჯზე”.⁴⁵ ქართულმა ხელისუფლებამ ცხინვალში გაგზავნა ათობით პოლიციელი. ამ მშვიდობიან ქმედებას მოჰყვა პოლიციელთა შეურაცხყოფა კარგად გაწვრთნილი და შეიარაღებული ოსური „ბოევიკების” მიერ, რომლებიც შეიარაღებულნი იყვნენ რეგიონში განთავსებული სსრკ სამხედრო ბაზიდან. უნდა გავითვალისწინოთ ის ფაქტიც, რომ იმ დროს საქართველოს ჰყავდა არარეგულარული არმია ან თუნდაც შინაგან საქმეთა სამინისტროს შეიარაღებული ძალები, და ბრძოლა მიმდინარეობდა საქართველოს ცხინვალის რეგიონში განლაგებული რუსული სამხედროების მიერ გაწვრთნილ დაქირავებულ პირებს და ბოევიკებსა და ქართულ პრაქტიკულად ნებაყოფლობით ფორმირებებს შორის, რომლებიც ცდილობდნენ, დაეცვათ საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობა. უნდა აღინიშნოს, რომ ორივე მხრიდან დაფიქსირდა დანაშაულთა ჩადენა, მაგრამ არა იმ დოზით, რომ ადგილი ჰქონოდა გენოციდის მასობრივ და სისტემატურ პოლიტიკას საქართველოს მხრიდან. 1991 წელს სოჭში რუსეთის ფედერაციის ხელისუფლებამ აიძულა საქართველო, ხელი მოეწერა ცეცხლის შეწყვეტისა და ერთობლივი სამშვიდობო ოპერაციის ინიცირების ხელშეკრულებისთვის. ნიშანდობლივია, რომ ამ ძალების შემადგენლობა იყო საკმაოდ უჩვეულო, ის შედგებოდა ქართული, რუსული და ჩრდილოეთ ოსური (თითქოსდა, ეს უკანასკნელები არ ყოფილიყვნენ რუსეთის ფედერაციის ნაწილი) ძალებისგან. ამის შემდეგ ეს მშვიდობისმოყვარეები და აფხაზეთში განლაგებული დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის მშვიდობისმოყვარეები (ფაქტობრივად, ისინი მხოლოდ რუსეთის ფედერაციის ძალებისგან შედგებოდნენ) ფაქტობრივად „თვალახეულები” აღმოჩნდნენ მათ ზურგსუკან მიმდინარე სეპარატისტების მზარდი სამხედრო მილიტარიზაციის მიმართ.

უნდა აღინიშნოს, რომ 2003 წლიდან, როგორც კი ინტენსიური დემოკრატიული ცვლილებები დაიწყო, საქართველოს მთავრობის და პირადად პრეზიდენტ მ. სააკაშვილის მხრიდან არაერთი სამშვიდობო პროგრამის შეთავაზება განხორციელდა, რაც მიზნად ისახავდა „გაყინული კონფლიქტების” დასრულებას და რასაც მხარს უჭერდა საერთაშორისო თანამეგობრობა. მაგრამ, ჩვეულებისამებრ, აფხაზმა და ოსმა სეპარატისტებმა არც კი „ნახეს” ისინი, რადგან ეს დოკუმენტები ეფუძნებოდა გაეროს ფორმულას – სეპარატისტული რეგიონების სტატუსი უნდა გადაწყდეს საქართველოს ტერიტორიის ფარგლებში.

ყოველ დღე ცხილვადიდან განხორციელებული პროვოკაციებისა და ცეცხლის გახსნის შედეგად იზრდებოდა ადამიანთა სასიცოცხლო დანაკარგი და ნადგურდებოდა ეთნიკური ქართველების სახლები. როდესაც აშკარა გახდა, რომ ოსი სეპარატისტები, რუსეთის 58-ე არმიის მხარდაჭერით, აპირებდნენ აგრესიული შემოჭრის დაწყებას, საქართველოს უნდა გამოეყენებინა პრევენციული თავდაცვის უფლება და, 7 აგვისტოს ღამით და 8 აგვისტოს საქართველომ დაიწყო შეიარაღებული ბოევიკებისა და დაქირავებული პირების მიერ ოკუპირებული ტერიტორიის დაბომბვა, და გადავიდა რუსული ტანკების დაბომბვაზეც. როგორც მოხსენებაშია აღნიშნული: „და მაინც, ეს იყო ზრდადი დაპირისპირების,

⁴⁵ ჟორჟოლიანი, გ., *et al.*, (1992) „ქართულ-ოსური კონფლიქტის ისტორიული, პოლიტიკური და სამართლებრივი ასპექტები”, საქართველოს მეცნიერთა აკადემიის ერთა შორის ურთიერთობების კვლევის ცენტრი, თბილისი, გამომცემლობა „სამშობლო”, გვ.12.

პროვიკაციებისა და ინციდენტების მხოლოდ კულმინაციური წერტილი.”⁴⁶ მაგრამ ერთხელ უკვე დაძრული უამრავი ჯარისკაცისა და ტანკის შეჩერება უკვე არაფერს შეეძლო, და რამდენიმე დღეში მათ მოახდინეს საქართველოს ტერიტორიის 20 პროცენტის ოკუპაცია.⁴⁷

ხალხთა თვითგამორკვევის უფლების ზოგიერთი ასპექტი

რაც შეეხება ხალხთა თვითგამორკვევის უფლებას, მათ შორის გამოყოფის უფლებას, წინამდებარე კვლევის ფორმატი არ იძლევა ამ საკითხთა დრამა და დეტალურად ანალიზის საშუალებას. ამიტომაც მე შევაჯამებ სხვა საერთაშორისო სამართლის იურისტთა მიერ გაკეთებულ დასკვნებს, რაც განხორციელდა არსებული საერთაშორისო სამართლის ინსტრუმენტთა (გაეროს წესდება, 1970 წლის დეკლარაცია საერთაშორისო სამართლის პრინციპების შესახებ, 1975 წლის ჰელსინკის დასკვნითი აქტი, 1993 წლის 25 ივნისის ვენის დეკლარაცია და სამოქმედო პროგრამა; 1966 წლის ადამიანის უფლებათა პაქტები, 1995 წელს ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის მიერ მიღებული ეროვნულ უმცირესობათა ჩარჩო კონვენცია და სხვ.) კვლევის საფუძველზე.

არის ზოგიერთი ძალიან საინტერესო გამოცემა, რაც იძლევა კოსოვოსა და სამხრეთ ოსეთის შემთხვევების შედარებას.⁴⁸

სახელმწიფოთა საერთაშორისო თანამეგობრობას არ სურს აღიაროს პატარა და დიდი ეთნიკური ერთეულების გამოყოფის უფლება მშობელი სახელმწიფოსგან, ამ უკანასკნელის მიერ ნათლად გამოსატული თანხმობის გარეშე. როგორც ანტონიო კასესი მართებულად ასკვნის:

„თანამედროვე დიპლომატიურ პრაქტიკაში გამოყოფას ან გარეშე თვითგამოსატვას არ მოეპოვება მყარი მხარდაჭერა. გაეროს შექმნის დღიდან დიპლომატები და

⁴⁶ მოხსენება, ტ.1, პარაგრაფი 3.

⁴⁷ _____, „ (2008) 200 . . . : “ . . . ” 19-28 , 2008; სტატიის ამონარიდები ინგლისურ ენაზე ხელმისაწვდომია: საერთაშორისო სამართლის ჟურნალი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, N 1, 2009, დანართი, იხ.: http://www.law.tsu.edu.ge/files/Publications/Journal%20International%20Law_N1_2009.pdf.

⁴⁸ Mullerson, R., (2009) *Precedents in the Mountains: on parallels and Uniqueness of the Cases of Kosovo, South Ossetia and Abkhazia* – Chinese Journal of International Law, ტ.8, N.1, გვ.2-25; ასევე: სქოლიო 32, Borgan, Ch.,; იხ. ასევე: სქოლიო 13; Nussberger, A., (2009) *The War between Russia and Georgia*, in *Consequences and Unresolved Questions* – Göttingen Journal of International Law 1 (2009) 2, გვ.341-364; Grammatikas, V., (2009) *Kosovo V. South Ossetia? Modern Politics of Secession and International Law*, in საერთაშორისო სამართლის ჟურნალი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, N.1, გვ. 26-44 http://library.law.tsu.edu.ge/files/publications/Journal%20International%20Law_N1_2009.pdf; Borgan, Ch., (2010) *States and International Law: The problems of self-determination, cessation and recognition*; in: *International Law for International Relations*, (Ba ak Çali, ed.), თავი 9, გვ.209.

იურისტები ხაზს უსვავენ, რომ თვითგამოხატვის უფლება არ არის გამოყოფის ზოგადი უფლება.”⁴⁹

როგორც კრისტოფერ ბორგანი მართებულად აღნიშნავს: „საერთაშორისო საზოგადოება განსაკუთრებით სკეპტიკურია გამოყოფის მიმართ და მან უკვე ჩამოაყალიბა სამართლებრივი რეჟიმი, რომელიც მხარს არ უჭერს გამოყოფას”.⁵⁰

მსგავსი შეხედულება დააფიქსირა ანგელიკა ნუსსბერგერმა – „საერთაშორისო სამართალი ზოგადად მტრული დამოკიდებულებისაა გამოყოფის მიმართ”.⁵¹

გ. გრამმატიკასი აღნიშნავს, რომ სახელმწიფოთა შესაბამისი პრაქტიკის, რომელსაც ერთგვაროვნების არანაირი ნიშანი არ აქვს და რომელიც განიცდის სახელმწიფოთა მხრიდან *opinion juris* ნაკლებობას, გამოკვლევის საფუძველზე, არ შეინიშნება არანაირი ჩვეულებითი ნორმის არსებობა, რომელიც გაამყარებდა გამოყოფის, როგორც საერთაშორისო სამართლის უფლების, არსებობას და ასევე, დანამდვილებით არ მოიპოვება არანაირი სახელშეკრულებო სამართალი, რომელიც დაადასტურებდა მის არსებობას”.⁵²

თვითგამორკვევის ორი ზოგადად აღიარებული ცნება არსებობს – შიდა თვითგამორკვევა (ISD) და გარე თვითგამორკვევა (ESD). გაეროს შექმნის შემდეგ მიღებული ყველა დოკუმენტი აღიარებს გარე თვითგამორკვევის შეუზღუდავ უფლებას, უპირველეს ყოვლისა, ყველა კოლონიურ ხალხთა და უცხოელთა ბატონობის ქვეშ მყოფ ხალხთა მიმართ. რაც შეეხება გაეროს სუვერენულ წევრ სახელმწიფოებს, რომლებსაც არ ჰყავთ კოლონიები და მათ ბატონობას იძულებით დაქვემდებარებული სხვა ხალხები, და სადაც კანონის უზენაესობაა, ისინი ანიჭებენ ყველა ეროვნულ უმცირესობას (ხალხები, რომლებსაც ჰყავთ მონათესავე სახელმწიფო საზღვარგარეთ) ისევე, როგორც იმ ხალხებს, რომლებსაც არ ჰყავთ არანაირი მონათესავე სახელმწიფო საზღვარგარეთ და ისტორიულად ცხოვრობდნენ ამ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, მათ ანიჭებენ კანონიერად დაცულ უფლებას, განავითარონ თავიანთი ეთნიკური იდენტურობა, ენა, ტრადიციები, კულტურა. არცერთი ამ ჯგუფის მიმართ არ არის ნებედართული არანაირი ცალმხრივი გამოყოფა.

ამ კონტექსტში მნიშვნელოვანია აღინიშნოს დსთ-ს სამართლის ექსპერტების მიერ 2000 წლის 14 ივლისს მიღებულ დოკუმენტში გაცხადებული მიდგომა.⁵³

---

⁴⁹ Cassese, A., (1995) *Self-Determination of People's Legal Reappraisal*, გვ.51; იხ. ასევე: სქოლიო 30, Borgan, Ch., (2009) “ *The Language of Law and Practice of Politics: Great Powers and the Rhetoric of Self-Determination in the cases of Kosovo and South Ossetia* – Chicago Journal of International Law, გვ.5.

⁵⁰ სქოლიო 13 Borgan, Ch., გვ.15.

⁵¹ Nussberger, Angelika, *The War between Russia and Georgia – consequences and unresolved questions* – “*Göttingen Journal of International Law*” 1 (2009) 2, გვ.363.

⁵² Grammatikas, V., სქოლიო 50.

⁵³ დასკვნით ნაწილში კონფერენციამ შეაჯამა:

„კონფერენცია შეგახსენებთ, რომ თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი არ აკანონებს და არ იწონებს არანაირ ქმედებას, რომელიც გამოიწვევს სახელმწიფოთა ტერიტორიული მთლიანობისა და პოლიტიკური ერთიანობის, თანასწორობისა და ხალხთა თვითგამორკვევის პრინციპების (ნაწილობრივ ან მთლიანად) ხელყოფას. გამოყოფა არ არის თვითგამორკვევის უფლების რეალიზაციის გარდაუვალი ელემენტი. ის არ უნდა გასცდეს თვითგამორკვევის უფლების ფარგლებს. ეროვნულ, ეთნიკურ, ლინგვისტურ და რელიგიურ უმცირესობებს არ აქვთ თვითგამორკვევის უფლება... რაც შეეხება ხალხთა თვითგამორკვევის უფლებას, გამოყოფის უფლების ჩათვლით, ამ მხრივ თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი საკმაოდ კატეგორიულია და აღიარებს ყველა ხალხის თვითგამორკვევის უფლებას უკვე არსებული სახელმწიფოს ფარგლებში და იმავე ტერიტორიაზე მცხოვრები რაოდენობრივად მცირე სხვადასხვა ხალხების მიმართ, რომლებიც ამგვარი სახელმწიფოს მოსახლეობის ნაწილია. ამავე დროს საერთაშორისო სამართალი უარყოფს ამ ხალხების მიმართ, რომლებიც ცხოვრობენ დემოკრატიულ სახელმწიფოში, ცალმხრივი გამოყოფის უფლებას, მთლიანი სახელმწიფოს ნების გაუთვალისწინებლად”.⁵⁴

მე განზრახ ვახდენ დსთ-ს სამართლის ექსპერტების, განსაკუთრებით რუსი ექსპერტების, მიერ ჩამოყალიბებული დებულებების ციტირებას, რადგან ზემოთ დასახელებული თითოეული პარაგრაფი ცხადყოფს რუსეთის ხელისუფლების მიერ სამხედრო ინტერვენციისა და საქართველოს ტერიტორიის 20 პროცენტის ოკუპაციის გასამართლებლად დასახელებული არგუმენტების უსაფუძვლობას.

პრობლემა, რასაც განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს წინამდებარე კვლევის ფარგლებში, უკავშირდება „გამოყოფას დარღვევათა საპასუხოდ”.⁵⁵

„1. სახელმწიფომ არ უნდა მიმართოს შეიარაღებულ ძალას, თუ თვითგამორკვევის საკითხი წარმოიშევა იმგვარად, რომ არ არღვევს კონსტიტუციურ პროცედურებს. თუმცა, სახელმწიფოს აქვს უფლება მიმართოს ადეკვატური ძალის გამოყენებას, მათ შორის შეიარაღებული ძალების გამოყენებას, თუ თვითგამორკვევის საკითხის წამოჭრისას კონსტიტუციური წყობილება დაირღვა ან განხორციელდა ძალადობა.

5. თანასწორობის პრინციპისა და ხალხთა თვითგამორკვევის დარღვევით წარმოშობილი სახელმწიფოების აღიარება საერთაშორისო სამართლის სუბიექტებად არ მოხდება.

6. როდესაც მიმდინარეობს ბრძოლა გამოყოფისთვის, კონფლიქტში მესამე სახელმწიფოების მიერ შეიარაღებული ჩარევა დაუშვებელია, გაეროს უშიშროების საბჭოს სანქციის გარეშე.

7. სახელმწიფოს აქვს უფლება, დაიცვას საკუთარი სუვერენიტეტი, ტერიტორიული მთლიანობა და პოლიტიკური ერთიანობა (მისი კონსტიტუციური წყობილებისა და საერთაშორისო ვალდებულებების დაცვის ფარგლებში) ნებისმიერი უკანონო აქტის წინააღმდეგ, რაც ხორციელდება თვითგამორკვევის უფლების რეალიზაციის კონტექსტში.”

54

, 12-14 , 2000,

, N.4, 2000, გვ.9-21.

⁵⁵ აღნიშნულ საკითხზე სხვადასხვა დოქტრინის მიდგომათა განვითარების მოკლე, მაგრამ ღრმა ანალიზი, დაწყებული ლ. ს. ბუჩნიტით “Who coined the term remedial secession” მოცემულია შემდეგ

ყველა საერთაშორისო სამართლის იურისტი ეფუძნება დეკლარაციას მეგობრული ურთიერთობების შესახებ, ზოგიც აღნიშნავს ადამიანის უფლებების შესახებ გაეროს მსოფლიო კონფერენციის მიერ მიღებულ ვენის დეკლარაციას და სამოქმედო გეგმას.

საკითხი, რომელიც განხილულ იქნა, ეხება იმ დებულების მოქმედების სფეროს, რომელიც არეგულირებს შეზღუდვების გარეშე გამოყოფის უფლების მქონე ხალხთა წრეს. შეთანხმდნენ რა, რომ ეს უფლება უპირობოდ ეკუთვნის კოლონიურ და დამოკიდებულ ხალხებს, საერთაშორისო სამართლის იურისტების მიდგომები განსხვავდება შემდეგ საკითხზე – ეს დოკუმენტები ზღუდავენ თუ არა ბენეფიციართა კატეგორიებს, ან ისინი რამდენად ახდენენ გავლენას სახელმწიფოებზე ანტიკოლონიური კონტექსტის მიღმა.

რადგან მე უშუალოდ ვესწრებოდი იმ სამუშაო ჯგუფის შეხვედრას, რომელმაც შეიმუშავა ტექსტი, რაც ვენის მსოფლიო კონფერენციის პლენარულ სხდომაზე იქნა მიღებული, შემიძლია დავადასტურო, რომ 1990-იან წლებიდან მოყოლებული რაც კონოლიური სისტემა მთლიანად გაუქმდა, დისკუსიის მთავარ საგანს წარმოადგენდა კონსენსუსის მიღწევა ისეთ ტექსტზე, რაც დღევანდელ რეალობაზე იქნებოდა მორგებული.

კონფერენციამ განასხვავა ეს საკითხები და ნათლად ჩამოაყალიბა:

„ყველა ხალხს აქვს თვითგამორკვევის უფლება. ამ უფლების საფუძველზე მათ შეუძლიათ თავისუფლად განსაზღვრონ თავიანთი პოლიტიკური სტატუსი, და თავისუფლად განახორციელონ თავიანთი ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული განვითარება.“ (ამ ფორმულირებას ვხვდებით 1966 წლის ადამიანის უფლებათა ორივე პაქტის ერთიან პირველ მუხლში – ლ.ა.)

მხედველობაში იღებენ რა კოლონიური ან უცხოური ოკუპაციის ქვეშ უცხოელთა ბატონობის სხვა ფორმებს დაქვემდებარებული ხალხების განსაკუთრებულ მდგომარეობას, ადამიანის უფლებების შესახებ მსოფლიო კონფერენცია აღიარებს ხალხთა უფლებას, თავიანთი განუსხვისებელი თვითგამორკვევის უფლების რეალიზაციის მიზნით განახორციელოს ნებისმიერი ლეგიტიმური ქმედება, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდების შესაბამისად. ადამიანის უფლებების შესახებ მსოფლიო კონფერენცია თვითგამორკვევის უფლების უარყოფას განიხილავს ადამიანის უფლებების დარღვევად და ხაზს უსვამს ამ უფლების ეფექტური რეალიზაციის მნიშვნელობას. (აქ ჩვენ ვხვდებით თვითგამორკვევის უფლების უფრო მტკიცე და კონკრეტულ დეფინიციას, ვიდრე აქამდე განხორციელებულა – ლ.ა.)

გაერთიანებული ერების წესდების შესაბამისად სახელმწიფოთა შორის მეგობრული ურთიერთობებისა და თანამშრომლობის თაობაზე საერთაშორისო სამართლის პრინციპების შესახებ დეკლარაციის თანახმად, ეს არ უნდა იქნას ვაგებელი, როგორც ნების დართვა ან მოწოდება ნებისმიერი ისეთი ქმედებისაკენ, რაც მთლიანად ან ნაწილობრივ დაანაწილებს ან ზიანს მოუტანს ტერიტორიულ

სტატიაში: “Secession in Theory and Practice: the Case of Kosovo and Beyond, “Gottingen Journal of International Law” 2 (2010),2, გვ.545-548.

მთლიანობასა ან პოლიტიკურ დამოუკიდებლობას სუვერენული და დამოუკიდებელი სახელმწიფოებისა, რომლებიც მოქმედებენ თანაბარი უფლებების პრინციპისა და ხალხთა თვითგამორკვევის შესაბამისად და ამგვარად, პყავთ წარმომადგენლობითი მთავრობა ყველა იმ ხალხისა, რომელიც ნებისმიერი სახის განსხვავების გარეშე კეუთუნის მის ტერიტორიას. (აქაც, მონაწილეები შეეცადნენ გაეფართოებინათ დისკრიმინაციის სახეთა წრე, როგორც ეს 1970 წლის დეკლარაციის შემთხვევაში მოხდა - „ნებისმიერი სახის განსხვავების გარეშე რასის, აღმსარებლობის ან ფერის მიუხედავად” - ლ.ა.)

ამგვარად, უდავოა, რომ ზემოხსენებული პარაგრაფი ადასტურებს რა, რომ თვითგამორკვევის უფლება არ გულისხმობს დემოკრატიული მშობელი სახელმწიფოსგან ცალმხრივი გამოყოფის უფლებას, ამავე დროს აღიარებს, რომ როდესაც დანარჩენი მოსახლეობისგან ეთნიკურად განსხვავებული ხალხი დაჩაგრულია და დისკრიმინირებული, მას შეუძლია თავისი ეთნიკური იდენტობისთვის ბრძოლაში მიმართოს გამოყოფის უფლებას, როგორც უკანასკნელ საშუალებას.

სავარაუდოდ გამოსატული „თავისუფალი ნება” ტერიტორიაზე, სადაც მოსახლეობის რაოდენობა შემცირდა

სხვა საკითხი უკავშირდება რუსეთის ფედერაციის პრეზიდენტის განცხადებას, რომ აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის აღიარება განაპირობა „იქ მცხოვრები ხალხების თავისუფლად გამოსატულმა ნებამ”.

მაგრამ რომელი ხალხის ნებაზე შეიძლება ვისაუბროთ, როდესაც „ხალხები”, რომლებმაც გამოსატეს ეს ნება, მათ იძულებით, განოციდური ზომების გამოყენებით, წინასწარ გამოაძევეს რეგიონიდან სხვა, უფრო დიდი ეთნიკური საზოგადოების წევრები, რომლებიც ცხოვრობდნენ ამ რეგიონში ათასობით წლების მანძილზე.⁵⁶

ამ კუთხით, მნიშვნელოვანია მოკლედ მიმოვიხილოთ აფხაზ და სახრეთ ოს ხალხთა „ნების” გამოსატვის პრობლემა, რომლებიც ამტკიცებენ, რომ საქართველოსგან გამოყოფის უფლება აქვთ. წამოჭრილ საკითხთა შორის ეს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია – რა იგულისხმება სიტყვებში „ხალხის ნება”? აფხაზეთის შემთხვევაში, საკმარისია გადავხედოთ არსებულ დოკუმენტებს, *inter alia* გადაწყვეტილებებს, რომელიც მიღებულია გაეროს უშიშროების საბჭოს, ეუთოს სამიტების და დსთ-ს ფორმატში, რათა შეგვექმნას სრული წარმოდგენა იმ დანაშაულებრივ ქმედებათა, მასობრივი მკვლელობის, გაუპატიურების და კაცობრიობის წინააღმდეგ მიმართული სხვა დანაშაულებების შესახებ, რომელიც ჩაიდინეს სეპარატისტებმა აფხაზეთში და სამხრეთ ოსეთში, აფხაზეთში დემოგრაფიული სტრუქტურის შეცვლის მიზნით შემდეგი სლოგანის ქვეშ - „აფხაზეთი ქართველების გაერშე”.

⁵⁶ იხ. ალექსიძე, ლ. (2001), *Unsound Endeavours of the Abkhaz Side to the Conflict in Abkhazia, Georgia to Prove the Legitimacy of claiming “The Right of Abkhazia to Self-determination, Including Secession from Georgia”* საერთაშორისო სამართლის ჟურნალი (თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი) N1, გვ.58-79.

პირველი საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომელიც თავიდანვე გამოეხმაურა აფხაზეთში მიმდინარე ტრაგიკულ მოვლენებს, იყო ევროპაში უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაცია (ეუთო). უკვე 1994 წელს ბუდაპეშტის სამიტის მონაწილე სახელმწიფოებმა გამოხატეს ღრმა შეშფოთება „ეთნიკური წმენდის“, ხალხის მასობრივი გაძევების, ძირითადად ქართველების, მათი საცხოვრებელი ადგილებიდან და უდანაშაულო სამოქალაქო პირების დიდი რაოდენობით ხოცვის“⁵⁷ მიმართ.

თუმცა, აფხაზეთში სეპარატისტების მიერ გატარებული პოლიტიკის ყველაზე სრული, მაგრამ ლაკონიური დეფინიცია მოცემულია ლისაბონის სამიტის დეკლარაციაში (1996 წლის 3 დეკემბერი): „ჩვენ (ეუთოს წევრი სახელმწიფოები – ლ.ა.) ვგმობთ „ეთნიკურ წმენდას“, რომელმაც გამოიწვია მასობრივი განადგურება და ძირითადად ქართული მოსახლეობის იძულებითი გაძევება აფხაზეთიდან“.⁵⁸

1999 წლის ნოემბერს სტამბულში გამართულ ეუთოს სამიტზე მიღებულ დეკლარაციაში სახელმწიფოებმა „გაიმეორეს“ თავიანთი „მტკიცე გადაწყვეტილება, გაცხადებული ბუდაპეშტისა და ლისაბონის სამიტის დოკუმენტებში, რაც გმობდა „ეთნიკურ წმენდას“, რომელიც აისახა მასობრივი განადგურებასა და ძირითადად ქართული მოსახლეობის იძულებით გაძევებაში აფხაზეთიდან, საქართველოდან, და რაც გმობდა 1998 წლის მაისში გალში დაბრუნებულ პირთა მიმართ განხორციელებულ ძალადობას“.⁵⁹

გაეროს უშიშროების საბჭო 1995-2006 წლებში მიღებულ ყველა რეზოლუციაში „იხსენიებს“ ეუთოს ბუდაპეშტის გადაწყვეტილებებს და შემდეგ ლისაბონის და სტამბულის სამიტების დასკვნებს, და აფხაზეთის კონფლიქტის შედეგად განხორციელებულ დემოგრაფიულ ცვლილებებს მიუღებლად მიიჩნევს.⁶⁰

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ 2006 წლამდე ყველა რეზოლუცია შეიცავდა მითითებას ლისაბონის და სტამბულის გადაწყვეტილებებზე, მაგალითად, როგორცაა 2002 წელს მიღებული რეზოლუცია, რომელშიც უშიშროების საბჭო „იხსენიებს“ ლისაბონის (S/1997/57, დანართი) და სტამბულის სამიტის დასკვნებს აფხაზეთში, საქართველოში არსებულ სიტუაციასთან დაკავშირებით.⁶¹

2008 წლის 29 მაისს, საქართველოში რუსეთის შემოჭრამდე სულ რაღაც ორი თვით ადრე, გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ მიიღო რეზოლუცია (62/249 „აფხაზეთიდან, საქართველოდან დევნილების და ლტოლვილების სტატუსი“), სადაც „იხსენიებს რა უშიშროების საბჭოს ყველა შესაბამის რეზოლუციას, და აღნიშნავს რა ევროპაში

⁵⁷ ეუთოს წევრი სახელმწიფოების მთავრობებისა და სახელმწიფო მეთაურების შეხვედრა, 1994 წლის 4 და 5 დეკემბერი, იხ. “Towards a Genuine Partnership in a New Era”, UN Doc. A/49/800-S/1994/1435, annex. Budapest Decisions, Regional Issues, Georgia, პარაგრაფი 2.

⁵⁸ Lisbon Summit Declaration, 3 December 1996, UN Doc. A/51/76, appendix I, პარაგრაფი 20.

⁵⁹ OSCE Istanbul Summit Declaration, 19 November, 1999, პარაგრაფი 17, www.osce.org.

⁶⁰ იხ.: United Nations Security Council 1036/1996/12 January 1996; 1065-1996, 12 July 1996.

⁶¹ იხ.: Resolutions 1427/29 July 2002; 1582/28 June 2005; 1615 (2005); 1656 (2006).

უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციის ბუდაპეშტის (1994), ლისაბონის (1996) და სტამბულის (1999) სამიტების დასკვნებს, განსაკუთრებით მოხსენებებს აფხაზეთში, საქართველოში „ეთნიკური წმენდის“ და საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის სხვა სერიოზული დარღვევების შესახებ, და გმობს აფხაზეთში, საქართველოში განხორციელებულ ეთნიკურ წმენდას.”⁶²

2010 წლის 7 სექტემბერს გენერალურმა ასამბლეამ მიიღო რეზოლუცია 64/296, რომელიც ეხება რა ორივე სეპარატისტულ რეგიონს, უარყოფს მათ „დამოუკიდებლობას“ და დოკუმენტს მოიხსენიებს სახელმწიფოთა საერთაშორისო თანამეგობრობის მიერ საყოველთაოდ აღიარებული წესით: „აფხაზეთიდან, საქართველოდან და ცხინვალის რეგიონიდან/სამხრეთ ოსეთიდან, საქართველოდან დევნილების და ლტოლვილების სტატუსი, გამოხატავს რა სინანულს ეთნიკური წმენდის პოლიტიკის მიმართ“.

2008 წლის აგვისტოში ცხინვალის რეგიონში ქართველების მიმართ სავარაუდოდ განხორციელებულ ეთნიკურ წმენდას რაც შეეხება, Human Rights Watch-მა გამოსცა მოხსენებები, სადაც აღნიშნულია, რომ რამდენიმე ქართული სოფელი სრულად იქნა განადგურებული.⁶³ 12 აგვისტოს HRW-მა განაცხადა:

„13 აგვისტოს საღამოს, როდესაც Human Rights Watch მეგლევარები ბრუნდებოდნენ ცხინვალისა და ჯავაში, მათ დაინახეს, რომ უკვე მეორე დღე იყო, რაც რამდენიმე ქართულ სოფელში სახლები ცეცხლში იყო გახვეული. აშკარა იყო, რომ მათ ცოტა ხნის წინ წაუკიდეს ცეცხლი. სამხრეთ ოსური ძალების ერთ-ერთი კონტრაზვერვის ოფიცერი უკტიცებმა Human Rights Watch-ს, რომ: „ჩვენ გადავწვით ეს სახლები. გვინდა დავრწმუნდეთ, რომ ისინი [ქართველები] უკან ვეღარ დაბრუნდებიან, რადგან თუ დაბრუნდნენ, მაშინ ეს ისევ ქართული ანკლავი გახდება და ეს არ უნდა მოხდეს“.

მოხსენება პირდაპირ ასკვნის: „რაც შეეხება სამხრეთ ოსური ძალების მიერ არარეგულარული შეიარაღებული ჯგუფების დონეზე განხორციელებული ეთნიკური წმენდის ბრალდებებს, მართალია, მისაიმ მოიძია შემთხვევები იმ ეთნიკური ქართველების იძულებითი გადაადგილების შესახებ, რომლებიც საბრძოლო მოქმედებების დაწყების შემდეგ დარჩნენ თავიანთ სახლებში. ამასთანავე, იყო მტკიცებულებები სამხრეთ ოსეთში ეთნიკური ქართული სოფლების სისტემატური... განადგურების შესახებ. შედეგად, სხვადასხვა ელემენტების საფუძველზე შეიძლება დავასკვნათ, რომ სამხრეთ ოსეთში ეთნიკური წმენდა ნამდვილად იყო ეთნიკური ქართველების წინააღმდეგ მიმართული პრაქტიკა როგორც 2008 წლის აგვისტოს კონფლიქტამდე, ასევე მას შემდეგ.“⁶⁴

⁶² UN General Assembly Resolution 62/249.

⁶³ Human Rights Watch – Russia/Georgia: Investigate Civilian Deaths, August 12, 2008, ხელმისაწვდომია: <<http://www.hrw.org>>.

⁶⁴ მოხსენება, ტ.I, პარაგრაფი 27 (გვ.27), ტ.II, გვ.421-428.

ეთნიკურმა წმენდამ ასახვა ჰპოვა ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის მიერ მიღებულ რეზოლუციაში 1647 (2009), რომელიც მოიცავს 2008 წლის აგვისტოში და შემდგომ საქართველოში მიმდინარე მოვლენებს.

საპარლამენტო ასამბლეის რეზოლუცია 1664 (2009) აღნიშნავს:

„სამხრეთ ოსეთში ის სოფლები, რომლებიც ადრე ქართული კონტროლის ქვეშ იყო, მიწასთან გაასწორეს (ხაზგასმა – ლ.ა.), სახლების მცირე რაოდენობის გამოკლებით. ამკარაა ეთნიკური ქართველებით დასახლებული ტერიტორიის წმენდის განზრახვა.“⁶⁵

ეთნიკური ქართველების წინააღმდეგ მიმართული ძალადობრივი ეთნიკური წმენდის საკმაოდ დრმა აღწერილობაა მოცემულია Human Rights Watch-ის ერთ-ერთ მოხსენებაში:⁶⁶

„UNOSAT ვებ-გვერდზე (<http://unosat.web.cern.ch/unosat/>) ხელმისაწვდომ ფოტოებს შორის არის რუკა, სადაც მონიშნულია ცხინვალის გარშემო განლაგებულ ეთნიკურ ქართულ სოფლებში სატელიტიდან დაფიქსირებული ცეცხლის გახსნის აქტიური ადგილები. რუკა აჩვენებს ცეცხლის გახსნის აქტიურ ადგილებს ეთნიკურ ქართულ სოფლებში 10, 12, 13, 17, 19 და 22 აგვისტოს, კარგა ხნის შემდეგ რაც 10 აგვისტოს იმ ტერიტორიაზე აქტიური საბრძოლო მოქმედებები დასრულდა. აღნიშნულ დღეებში ღრუბლების ნაკლებობის შედეგად შესაძლებელი გახდა სატელიტიდან ამ ადგილების ნახვა.

UNOSAT-მა ასევე გამოაქვეყნა ცხინვალიდან ჩრდილოეთით ცხრა კილომეტრზე გაჭიმული ეთნიკური ქართული სოფლების ანკლავის მაღალი ხარისხის სატელიტური ფოტოები, სადაც ჩანს, რომ სოფლებიდან უმეტესობა განადგურებულია“.

იმ ბრალდებების საპასუხოდ, რომ ზიანი დადგა საქართველოს მხრიდან განხორციელებული საარტილერიო ცეცხლის გახსნისა და დაბომბვის შედეგად, მოხსენება აცხადებს:

„ფოტოები ამკარად მიანიშნებს, რომ სოფლებში განხორციელებული განადგურების დიდი ნაწილი, ხუთ სოფელში – თამარაშენი, კეხვი, ქვემო აჩაბეთი (რუსულად - Нижний Ачабети), ზემო აჩაბეთი (რუსულად - Верхний Ачабети) და ქურთა – გამოიწვია განზრახ გადაწვამ. ამ სოფლების მაღალი ხარისხის ფოტოები არ მიანიშნებს შემომავალი საარტილერიო დაბომბვის ან სარაკეტო ცეცხლის გახსნის, ან საჰაერო დაბომბვის შედეგად გაჩენილ არანაირ კვალზე. განადგურებული სახლების უმეტესობის ღობეების შიდა და გარე კედლები გადარჩენილია, მაგრამ ხით ნაშენი სახურავები ჩანგრეულია, რაც მიანიშნებს, რომ შენობები გადაწვეს. მხოლოდ თამარაშენთან ძირითადი გზის გასწვრივ არის

⁶⁵ PACE, Resolution 1664 (2009), adopted on 29 April 2009.

⁶⁶ Human Rights Watch, *Georgia Satellite Images Show Destruction, Ethnic Attacks*, ხელმისაწვდომია: <http://hrw.org/english/docs/2008/08/28/georgia1972.txt.html>.

შესამჩნევი რამდენიმე სახლი ჩამონგრეული გარე კედლით, რაც შეიძლება გამოწვეული იყოს ტანკის მიერ ცეცხლის გახსნის შედეგად.”⁶⁷

ნატოს საპარლამენტო ასამბლეის 382-ე რეზოლუციაში წერია

„5. ღრმად შეშფოთებული აფხაზეთის და სამხრეთ ოსეთის საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე არსებული ჰუმანიტარული სიტუაციით, ასევე ორი რეგიონიდან გადაადგილებული ქართული მოსახლეობის მიმართ დაბრუნების უფლების მუდმივი უარყოფით...“

14. მოუწოდებს რუსეთის ფედერაციის პარლამენტს და მთავრობას, ასევე აფხაზეთის, საქართველოს და სამხრეთ ოსეთის, საქართველოს *de facto* ხელისუფლებას:

a. აღმოფხვრას შედეგები იმისა, რაც საქართველოში კონფლიქტთან დაკავშირებით ფაქტების დამდგენი საერთაშორისო დამოუკიდებელი მისიის და სხვა საერთაშორისო დოკუმენტების მიერ აღწერილ იქნა, როგორც ეთნიკური წმენდა, და ნება მიეცეს ყველა დევნილს უსაფრთხოდ და ღირსეულად დაბრუნდეს თავიანთ სახლებში.”⁶⁸

ამრიგად, აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონში მცხოვრებ „ხალხებს” არ აქვთ არანაირი უფლება, მიიღონ გადაწყვეტილება რეგიონების სტატუსის შესახებ, სანამ ყველა გაძევებული პირი არ დაუბრუნდება თავის სახლს.

ჰქონდა თუ არა კოსოვოს შემთხვევას უარყოფითი ზეგავლენა საერთაშორისო სამართლის პროგრესულ განვითარებაზე?

ერთ-ერთი ძირითადი საკითხი, რაც მეცნიერებისა და პოლიტიკოსების განხილვის საგანია სახელმწიფოთა ტერიტორიული მთლიანობის პრინციპის მომავალთან დაკავშირებით გულისხმობს – კოსოვოს შემთხვევამ მნიშვნელობა ხომ არ დაუკარგა მას გარე თვითგამორკვევის სასარგებლოდ?

კრისტოფერ ბორგანი მართებულად აღნიშნავს: „საერთაშორისო საზოგადოება განსაკუთრებით სკეპტიკურია გამოყოფის მიმართ და მან უკვე ჩამოაყალიბა სამართლებრივი რეჟიმი, რომელიც მხარს არ უჭერს გამოყოფას. ზოგიერთ შემთხვევაში, სახელმწიფოთა მნიშვნელოვანი რაოდენობის არსებობისას შეიძლება მოხდეს კოსოვოს მსგავსი სეცესიური ელემენტის აღიარება. მაგრამ ეს წარმოადგენს გამონაკლისს (ხაზგასმა – ლ.ა.) საერთაშორისო პოლიტიკაში.”⁶⁹

რეალურად სახელმწიფოთა მსოფლიო თანამეგობრობიდან, ნიკარაგუის გარდა, არავინ არ აღიარა აფხაზეთი და სამხრეთ ოსეთი დამოუკიდებელ

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ NATO Parliamentary Assembly Resolution 382 on the Situation in Georgia, adopted on 26 November, 2010.

⁶⁹ Borgan, Ch., *Language of Law*, გვ.15, იხ. სქოლიო 13.

სახელმწიფოებად. მოგვიანებით კიდევ ერთი სახელმწიფო დაიყოლიეს გაეკეთებინა იგივე – ეს აღმოჩნდა ნაურუ – გაეროს ყველაზე პატარა წევრი სახელმწიფო.

რაც შეეხება მსოფლიო თანამეგობრობას, მთლიანობაში აღებულს, მისი დამოუკიდებლობა ნათელია – დღემდე (2011 წლის მაისი) დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის მონაწილე სახელმწიფოებიც კი გამოხატავენ მტკიცე მხარდაჭერას ტერიტორიული მთლიანობის პრინციპისა და საქართველოს სუვერენიტეტის მიმართ.

ნიშანდობლივია, რომ იმ სახელმწიფოებმა, რომელმაც აღიარა კოსოვოს დამოუკიდებლობა, მას შემდეგ ავლენენ უფრო მტკიცე მხარდაჭერას საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისა და სუვერენიტეტის მიმართ და მუდმივად გამოხატავენ უარყოფით რუსეთის მიერ აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის ოკუპაციასა და მათი დამოუკიდებლობის აღიარებას, და მოუწოდებენ რუსეთს გააუქმოს ამ სეპარატისტული რეგიონების დამოუკიდებლობის აღიარება.

სახელმწიფოთა საერთაშორისო თანამეგობრობა და განსაკუთრებით ევრო-ატლანტიკური სახელმწიფოები მუდმივად ადასტურებენ საქართველოს ტერიტორიულ მთლიანობას ევროკავშირის, ევროპის საბჭოს, ეუთოს და ნატოს მმართველი ორგანოების მიერ მიღებულ დოკუმენტებში.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს რამდენიმე მათგანი.

რუსული ჯარების მიერ აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის ოკუპაციის და მათი დამოუკიდებლობის აღიარების დასაწყისშივე, ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეა: „*მოუწოდებს ყველა წევრ სახელმწიფოს და ორგანიზაციაში დამკვირვებლის სტატუსის მქონე სახელმწიფოებს, რომ:*

24.1 არ აღიაროს სამხრეთ ოსეთის და აფხაზეთის დამოუკიდებლობა...

24.4 მტკიცედ დაგმოს რუსული ძალების და სამხრეთ ოსეთის de facto ხელისუფლების ეფექტურ კონტროლს დაქვემდებარებულ ტერიტორიაზე განხორციელებული ეთნიკური წმენდა.”⁷⁰

2009 წლის იანვარში ასამბლეამ კიდევ ერთხელ:

„4. დაგმო რუსეთის მიერ სამხრეთ ოსეთის და აფხაზეთის დამოუკიდებლობის აღიარება და მიიჩნია ეს საერთაშორისო სამართლისა და ევროპის საბჭოს დამფუძნებელი პრინციპების დარღვევად. ასამბლეა კიდევ ერთხელ ადასტურებს თავის ერთგულებას საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისა და სუვერენიტეტის მიმართ და რუსეთს კიდევ ერთხელ მოუწოდებს, გააუქმოს სამხრეთ ოსეთის და აფხაზეთის დამოუკიდებლობის აღიარება და სრულად სცეს პატივი საქართველოს სუვერენიტეტსა და ტერიტორიულ მთლიანობას ისევე, როგორც მისი საზღვრების ურღვევობას.

9.3 მოუწოდებს რუსეთს სრულად და უპირობოდ განახორციელოს საპარლამენტო ასამბლეის 1633 (2008) რეზოლუციის ყველა მოთხოვნა, მათ შორის გააუქმოს

⁷⁰ Resolution of PACE 1633 (2008) adopted October 2, 2008.

საქართველოს ორი სეპარატისტული რეგიონის დამოუკიდებლობის აღიარება, და ... [6] კიდევ ერთხელ ადასტურებს თავის სრულ მხარდაჭერას საქართველოს სუვერენიტეტის და ტერიტორიული მთლიანობის მიმართ ისევე, როგორც მისი საზღვრების ურღვევობის მიმართ...⁷¹

ანგელიკა ნუსსბერგერი როდესაც კომენტარს აკეთებს ამ რეზოლუციის მე-4 პარაგრაფზე, აღნიშნავს: „ამგვარია ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის რეზოლუციის ტექსტი, საქართველოსა და რუსეთს შორის 2008 წლის 7 და 8 აგვისტოს შორის დამით დაწვებული ხუთდღიანი ომიდან ნახევარი წლის შემდეგ. გზავნილი ნათელია და ცალსახა, სხვადასხვა პოზიციებს შორის განსაკუთრებული დიპლომატიური ბალანსის დაცვის გარეშე. მასში გამოყენებული მკაცრი ტონი საკმაოდ უჩვეულოა ისეთი საერთაშორისო პოლიტიკური ორგანოსთვის, როგორც საპარლამენტო ასამბლეა. შესაბამისად, მას უჭირავს მნიშვნელოვანი ადგილი აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის სეპარატისტული რეგიონების სამართლებრივ სტატუსთან დაკავშირებით საქართველოსა და რუსეთს შორის მიმდინარე ომში და რუსეთისგან, როგორც წევრი სახელმწიფოსგან, ელის ამ მკაცრი რეზოლუციისადმი დაქვემდებარებას.“⁷²

2010 წლის 16 ნოემბერს ნატოს საპარლამენტო ასამბლეამ განაცხადა:

11. განამტკიცებს რა ერთგულებას საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისა და სუვერენიტეტის მიმართ, როგორც გაცხადებულია საქართველოში არსებული მდგომარეობის შესახებ გაეროს უშიშროების საბჭოს არაერთ რეზოლუციაში;

12. მოუწოდებს ჩრდილო-ატლანტიკური ალიანსის წევრ მთავრობებსა და პარლამენტებს, განამტკიცონ ნატოს ღია კარის პოლიტიკა, ბუქარესტის სამიტის დეკლარაცია, რომ საქართველო გახდება ნატოს წევრი.⁷³

2011 წლის აგვისტოში აფხაზეთში ჩატარებული ე.წ. არჩევნებთან დაკავშირებით ევროკავშირის უმაღლესი წარმომადგენლის, კ. აშტრონის სპიკერმა გამოაქვეყნა განცხადება „საქართველოში აფხაზეთის სეპარატისტულ რეგიონში ჩატარებულ არჩევნებთან დაკავშირებით“.

2011 წლის აპრილში ნატოს მინისტრებმა კიდევ ერთხელ დაადასტურეს თავიანთი მტკიცე მხარდაჭერა საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისა და სუვერენიტეტის მიმართ საერთაშორისო დონეზე აღიარებულ საზღვრებში. მათ ასევე განამტკიცეს ლისაბონის სამიტზე აღიარებული პოლიტიკა სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის რეგიონების არაღიარებასთან დაკავშირებით, უფრო კონკრეტულად კი გადაწყვეტილება, განაგრძონ მოუწოდონ რუსეთს, გააუქმოს სამხრეთ ოსეთის

⁷¹ Resolution 1647 (2009) adopted on 28 January 2009, პარაგრაფი 4, 6, 9.3.

⁷² Nussberger, A., op.cit., გვ.343.

⁷³ ხელმისაწვდომია: <http://www.nato-pa.int/default.asp?CAT2=2185&CATO=576&SHORTCUT=2245&SEARCHWORDS=resolution,georgia>.

და აფხაზეთის საქართველოს რეგიონების დამოუკიდებელ სახელწიფოებად აღიარება.⁷⁴

საქართველოს სეპარატისტულ რეგიონში, აფხაზეთში, სოხუმიდან დღესდღეობით მიღებული ინფორმაციის თანახმად, ალექსანდრე ანკვაბი აირჩიეს ახალ პრეზდენტად, ეს იმის ფონზე, რომ ევროკავშირი არ ცნობს იმ კონსტიტუციურ და სამართლებრივ ჩარჩოს, რომლის ფარგლებშიც ეს არჩევნები ჩატარდა.

ევროკავშირი კიდევ ერთხელ გამოხატავს თავის მხარდაჭერას საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისა და სუვერენიტეტის მიმართ, რაც აღიარებულია საერთაშორისო სამართლით.⁷⁵

მსგავსი განცხადება გააკეთა ნატოს გენერალურმა მდივანმა აფხაზეთში, საქართველოში ჩატარებულ არჩევნებთან დაკავშირებით. „ამგვარი არჩევნების ჩატარება ხელს არ უწყობს საქართველოში სიტუაციის მშვიდობიან და საბოლოო მოგვარებას. აღიანსი კიდევ ერთხელ გამოხატავს თავის სრულ მხარდაჭერას საქართველოს სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის მიმართ, საერთაშორისო დონეზე აღიარებულ საზღვრებში.“⁷⁶

სახელმწიფოთა ტერიტორიული მთლიანობის პრინციპის მნიშვნელობის და ამ კუთხით, განსაკუთრებით საქართველოს მიმართ, სახელმწიფოთა საერთაშორისო თანამეგობრობის და განსაკუთრებით ევროკავშირის თანამედროვე მიდგომის ყველაზე სრულყოფილ გამოხატულებას ვხვდებით ევროპული პარლამენტის მიერ 2011 წლის 17 ნოემბერს მიღებულ რეზოლუციაში N2011/2133 (INI):

„(d) გააძლიეროს ევროკავშირის მხარდაჭერა საქართველოს სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის მიმართ და, როგორც კი დაიდება, უზრუნველყოს შეთანხმების გამოყენება საქართველოს მთელს ტერიტორიაზე; ამ მხრივ, გაგრძელდეს აქტიური ჩართულობა კონფლიქტის გადაწყვეტაში, inter alia EUMM-ის მეშვეობით, რომლის მანდატი ცოტა ხნის წინ ისევ გაგრძელდა 2012 წლის 15 სექტემბრამდე;

(გ) აღიაროს აფხაზეთის და ცხინვალის რეგიონის/სამხრეთ ოსეთის საქართველოს რეგიონები ოკუპირებულ ტერიტორიებად;

(h) გააძლიეროს მოლაპარაკებები რუსეთის ფედერაციასთან, რათა უზრუნველყოს, რომ ის უპირობოდ ასრულებს 2008 წლის 12 აგვისტოს რუსეთსა და საქართველოს შორის ცეცხლის შეწყვეტის შესახებ შეთანხმების ყველა დებულებას, განსაკუთრებით იმ დებულებას, რომელიც აცხადებს, რომ რუსეთმა უნდა უზრუნველყოს EUMM-ის სრული შეუზღუდავი შესვლა აფხაზეთის და ცხინვალის რეგიონის/სამხრეთ ოსეთის ოკუპირებულ ტერიტორიებზე; ხაზს უსვამს იმის

⁷⁴ Joint Statement at the Meeting of the NATO-Georgia Commission at the level of Foreign Ministers in Berlin, Germany – April 15 2011.

⁷⁵ Brussels, 27 August 2011, A/334/11.

⁷⁶ ნატო არ ცნობს საქართველოს რეგიონში, აფხაზეთში 26 აგვისტოს ჩატარებულ არჩევნებს.

საჭიროებას, რომ საქართველოს ზემოსხენებულ რეგიონებში მოხდეს სტაბილურობის უზრუნველყოფა;

(i) მოუწოდებს რუსეთს, გააუქმოს აფხაზეთის და ცხინვალის რეგიონის/სამხრეთ ოსეთის საქართველოს რეგიონების გამოყოფის აღიარება, ბოლო მოუღოს საქართველოს ამ ტერიტორიების ოკუპაციას და სრულად სცეს პატივი საქართველოს სუვერენიტეტსა და ტერიტორიულ მთლიანობას ისევე, როგორც საერთაშორისო დონეზე აღიარებული მისი საზღვრების ურღვევობას, რაც შეესაბამება საერთაშორისო სამართალს, გაეროს წესდებას, ევროპაში უშიშროებისა და თანამშრომლობის შესახებ ჰელსინკის დასკვნით აქტს და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის უშიშროების საბჭოს შესბამის რეზოლუციებს.”

დასკვნა

კოსოვოს მიერ დამოუკიდებლობის გამოცხადებასთან დაკავშირებით წარმოშობილი აზრთა სხვადასხვაობის მიუხედავად, ეს შემთხვევა არ გახდა საყოველთაოდ აღიარებული პრეცედენტი, რაც ძირს უთხრის სახელმწიფოთა ტერიტორიული მთლიანობის განუსხვისებლობას. საპირისპიროდ, სახელმწიფოთა საერთაშორისო თანამეგობრობამ საქართველოსთან ურთიერთობაში გამოამჟღავნა მტკიცე მხარდაჭერა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ერთ-ერთი ამ მთავარი საყრდენი ცნების მიმართ.

საერთაშორისო საზოგადოებამ კიდევ ერთხელ დაადასტურა, რომ ეროვნულ უმცირესობებს საერთაშორისო სამართალში არ აქვთ სამართლებრივი საფუძველი მიენიჭოთ გარე თვითგამორკვევის უფლება – ეს არის უფლება გამოეყო მშობელ სახელმწიფოს.

„გამოყოფა დარღვევათა საპასუხოდ“ არის ექსკლუზიური უფლება, რომლის გამოყენება შეიძლება მხოლოდ კარგად განსაზღვრულ შემთხვევებში, როდესაც შეუძლებელი ხდება უმცირესობების ეთნიკური იდენტურობის დაცვა. ნებისმიერი ჰუმანიტარული ინტერვენცია, რომელიც ხორციელდება ერთ-ერთი სახელმწიფოს მხრიდან, დაუშვებელია. დაჩაგრული ხალხისადმი დახმარება შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ სახელმწიფოთა მხრიდან მიღებული კოლექტიური ზომების შედეგად და, უპირველეს ყოვლისა, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის უშიშროების საბჭოს ნებართვით. დაუშვებელია სეპარატისტული რეგიონების de facto სეპარატისტული რეჟიმების აღიარება, რაც საბოლოოდ იწვევს დემოკრატიული სახელმწიფოს, მის სეპარატისტული რეგიონების ჩათვლით, ოკუპაციას.

მე ვფიქრობ, ჩემი ნაშრომი უნდა დავამთავრო სიტუაციის პოლიტიკური შეფასებით. მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ სახელმწიფოთა საერთაშორისო თანამეგობრობა (ნატო, ევროკავშირი, ევროპის საბჭო) მოითხოვს რუსეთის ფედერაციისგან საქართველოს სეპარატისტული რეგიონების ე.წ. დამოუკიდებლობის აღიარების გაუქმებას, სიტუაცია მხოლოდ უარესდება. რუსეთის ფედერაციის უკანონო დამოკიდებულება საქართველის ტერიტორიული მთლიანობის მიმართ კვლავ გრძელდება: ის ვლინდება აღნიშნულ რეგიონებში რუსეთის სამხედრო ყოფნის გაძლიერებით, რაც „გამართლებულია“ „დამოუკიდებელ სახელმწიფოებთან”

„დადებული“ „შეთანხმებებით“, და რაც ასევე ვლინდება ამ ტერიტორიაზე ნებისმიერი საერთაშორისო საზოგადოების ან მისი დამკვირვებლების არშეშვებით, სანამ ისინი არ აღიარებენ რეგიონების დამოუკიდებლობას.

რუსეთის პრეზიდენტის ვ. მედვედევის ბოლო განცხადებები მოწმობს, რომ მოსკოვი არ აპირებს გაითვალისწინოს მსოფლიო თანამეგობრობის დამოკიდებულება მიმართული საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისა და სუვერენიტეტის გაძლიერებისაკენ; პირიქით, ამგვარი განცხადებებით მან დაივიწყა მის მიერ გაცემული გარანტიები, რაც გულისხმობდა „ოსების მიმართ გენოციდის ქართული პოლიტიკის შეჩერებას“ და აშკარად გამოავლინა რუსეთის აგრესიის რეალური მიზანი, სრულად მოახდინოს საქართველოს იზოლირება ნატოსგან. 2011 წლის 21 ნოემბერს 58-ე არმიის ოფიცრებთან შეხვედრისას, რომლებიც შემოიჭრნენ საქართველოში 2008 წლის აგვისტოს, მედვედევა აღნიშნა, რომ ამ შეჭრის შედეგად (რაც წარმოადგენდა „საქართველოსთვის მშვიდობის მოტანის ოპერაციას“) რეგიონში არსებული გეოპოლიტიკური ვითარება რუსეთის სასიკეთოდ შეიცვალა. *„მე შემოიძლია ვთქვა, რომ 2008 წელს უკან რომ დაგვეხია, ეხლა გეოპოლიტიკური ვითარება სხვაგვარი იქნებოდა. და მთელი რიგი სახელმწიფოებისა (რამდენიმე სახელმწიფო – ლ.ა.), რომლებიც ცდილობდნენ ნატოში ხელოვნულად შესვლას, სავარაუდოდ, ეხლა იქ იქნებოდნენ. რას ნიშნავს ეს? ჩვენ არ ვართ წინააღმდეგი, რომ ვიღაც სადღაც დარეგისტრირდეს, მაგრამ ეს მხოლოდ ერთ რამეს ნიშნავს: რომ ჩვენთან არის არა მხოლოდ მეზობელი სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალები, არამედ სამხედრო ორგანიზაცია, რომელიც აშკარა მიზეზების გამო გვიქმნის უხერხულობას.“*⁷⁷

რამდენ ხანს მოითმენს საერთაშორისო საზოგადოება ამგვარ ცინიკურ მიდგომას თანამედროვე საერთაშორისო სამართლებრივი წესრიგის ფუნდამენტური დებულებების მიმართ? ამ მხრივ, მოხსენება აღნიშნავს: *„არის საჭიროება, რომ უფრო დროული და უფრო განსაზღვრული ზომები იქნას მიღებული წარმოქმნილი კრიზისული სიტუაციების სამართავად, და რომ აგვარ სიტუაციებში საერთაშორისო საზოგადოების, განსაკუთრებით გაეროს უშიშროების საბჭოს, ისევე როგორც სხვა მნიშვნელოვანი რეგიონალური და არარეგიონალური აქტორების, მხრიდან უფრო მდგრადი ჩართულობა არის საჭირო.“*⁷⁸

⁷⁷ ხელმისაწვდომია: <http://kremlin.ru/news/13605>.

⁷⁸ მოხსენება, ტ.1, გვ.3, 34, პარაგრაფი 2-3.